FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE
Sektor za zaštitu osoba sa invaliditetom i zaštitu civilnih žrtava rata

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENJU STRATEGIJE ZA IZJEDNAČAVANJE MOGUĆNOSTI ZA OSOBE SA INVALIDITETOM U FEDERACIJI BIH (2011-2015 GODINE) ZA RAZDOBLJE 2011. - 2013. GODINE

Sarajevo, 20.01.2014. godine

SADRŽAJ

UVOD 2

1. Izrada Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 3

2. Proces usaglašavanja i usvajanja Strategije i implementacije u 2011. godini 5

3. Štampanje , promocija i distribucija Strategije 6

4. Implementacija Strategije 7

5. Evaluacijski upitnik 10
   I. Opći ciljevi strategije 10
   II. Sektorski ciljevi Strategije 10

6. Pregled izvršenih aktivnosti prema informacijama iz dostavljenih evaluacijskih upitnika, po sektorima 12

7. Zaključna razmatranja 85

UVOD

Postoji teza da je društvo dobro onoliko koliko je osjetljivo prema potrebama svih svojih građana. U osnovi, ta osjetljivost je refleksija propisa i prakse koju državni sistem provodi. Savremene norme, posebno međunarodne konvencije i standardi, naglašavaju principe slobode, sigurnosti, jednakosti i dobrobiti svake osobe uz uvažavanje njegove/njene osobenosti. Uređene zemlje usvajaju i poštuju ove norme i principe. Bosna i Hercegovina, zemlja u tranziciji, usvaja ali teško ili nedosljedno provodi usvojene međunarodne norme. Primjer tome je i UN konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, koju je Bosna i Hercegovina usvojila i ratificirala još u julu 2009. godine[1], ali se mnoga pitanja u oblasti invaliditeta i dalje ne rješavaju u duhu odredbi Konvencije. Za primjer ovoj tvrdnji navodimo činjenicu da je još uvjek na sceni medicinski model procjene invaliditeta, diskriminacija po osnovu uzroka nastanka invaliditeta, nepostojanje odgovarajućih mjera i programa društvene inkluzije osoba sa invaliditetom, itd. Neki od argumenata za održavanje ovakvog stanja su aktuelne tranzicijske teškoće uspostavljanja sistema, podijeljene nadležnosti više nivoa vlasti i često nejasno definirane odgovornosti. Situaciju usložnjava postojanje različitih vrsta invaliditeta u smislu uzroka nastanka, gdje se njeguje pijetet, a samim tim i privilegija za ratni invaliditet, dok se urođeni i van rata stečeni invaliditet drži u diskriminirajućoj poziciji i po obimu i po visini prava i podrške.

Posmatranje uzroka a ne posljedice, posmatranje nedostatka a ne preostalih mogućnosti, podržavanje pasivnosti a ne aktivnosti, pristup izolacije a ne integracije, dominacija milosrđa nad dostojanstvom, samo su neka od mnogo važnih pitanja i problema u oblasti invaliditeta u Federaciji BiH, kao i u cijeloj Bosni i Hercegovini

Ova pitanja i problemi identificirani su već odavno, ali način i spremnost za rješavanje nisu postojali ili se nisu jasno prepoznavali u pravnom i političkom sistemu. U tom kontekstu 2005. godine, Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, pokrenuli su i uz koordinaciju Ministarstva vanjskih poslova BiH i finansijsku podršku Ministarstva vanjskih poslova Republike Finske, implementirali Projekat „Podrška razvoju politike u oblasti invalidnosti u BiH (POI 2005.-2009.), s ciljem definiranja okvira i mehanizma za uspostavljanja adekvatnog i održivog sistema socijalne zaštite, za potpuno priznavanje prava i mogućnosti osoba sa invaliditetom, što uključuje usklađivanje pravne i socijalne zaštite svih lica s invaliditetom. Rezultat

[1] UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol ratificirani su dana 07.12.2009.godine, na 65.sjednici Predstavničkog doma, te dana 15.12.2009.godine na 39.sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.
Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je na 39. žurnoj sjednici, održanoj 18. prosinca 2009. godine, donijelo Odluko o ratifikaciji Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Fakultativnog protokola „Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori“, broj: 11/09.

ovog projekta je dokument „Politika u oblasti invalidnosti u BiH“, koji je usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 76/08 od 22.09.2008. godine), a koji predstavlja pravac budućih djelovanja u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini i okvir koji će omogućiti uređivanje oblasti invalidnosti u BiH sa međunarodnim standardima i praksom. Vijeće ministara BiH je zadužilo entitetske vlade da pripreme sprovedbene dokumente, tj. strategije na kojima će se uspostaviti i razviti usvojeni okvir u oblasti invalidnosti u BiH.

1. Izrada Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH

U cilju stvaranja uslova za implementaciju novih pristupa u oblasti invalidnosti, koji su definirani okvirnim dokumentom Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je u okviru svojih ustavnih nadležnosti, Rješenjem broj 983/08 od 26.11.2008. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj 77/08), imenovala Komisiju sastavljenu od predstavnika osam federalnih ministarstava u čijem području se nalaze pitanja od značaja za osobe sa invaliditetom, predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom, te petnaest neovisnih stručnjaka iz oblasti invalidnosti i akademske zajednice, koja je pripremila dokument „Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. – 2015. godine“ (u daljem tekstu Strategija).

U osnovi ovog dokumenta utkana su nastojanja da se sva područja života i djelovanja učine otvorenim i pristupačnim osobama sa invaliditetom. U tom kontekstu definirani su ciljevi, mjere i aktivnosti, rokovi i nosioci aktivnosti u dvanaest sektora ili oblasti koje su od interesa za osobe sa invaliditetom i koje su tretirane kroz Akcioni plan Vijeća Europe za promovisanje prava i punog sudjelovanja osoba sa invaliditetom u društvu (2006-2015) i to: *Socijalna zaštita, Pristupačan život u zajednici i stanovanje, Zdravstvena zaštita, Odgoj i obrazovanje, Sport i rekreacija, Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, Obitelj, Informacije, komunikacije, podizanje svijesti, Sudjelovanje u javnom, kulturnom i političkom životu, Istraživanje i razvoj, Organizacije osoba sa invaliditetom i Međunarodna suradnja*.

Pored navedenih sektorskih ciljeva u Strategiji su definirani i opći ciljevi koji su u funkciji stvaranja mehanizama za punu i sistemski usaglašenu implementaciju sektorskih ciljeva i stvaranje stabilnih osnova i mehanizama za dalji razvoj i unapređenje oblasti invalidnosti u Federacijai BiH.

Ciljevi, mjere i aktivnosti su formulisani na osnovu identificiranih prepreka po oblastima koje osobe sa invaliditetom sprečavaju ili ograničavaju u ostvarivanju njihovih potreba i mogućnosti i koje ih dovode u neravnopravan položaj za puno i djelotvorno sudjelovanje u društvu, a do takvih podataka se došlo kroz dvije studije i četiri sveobuhvatna istraživanja stanja u oblasti invalidnosti koja su provedena za potrebe pripreme Politike u oblasti invalidnosti u BiH, i ista su bila relevantna i prilikom izrade Strategije. U tom kontekstu, definiranim mjerama i aktivnostima ovog strateškog dokumenta, sistem podrške i zaštite osoba sa invaliditetom treba usmjeriti u pravcu punog priznavanja prava i mogućnosti osoba s invaliditetom, s ciljem osiguranja podrške za izjedanačavanje mogućnosti i istovremeno razvijanje vještina i spremnosti za puno sudjelovanje u svim segmentima društva, a uz učešće svih relevantnih aktera institucija sistema i organizacija osoba sa invaliditetom. Ovako postavljen sistem i okruženje predstavljaju optimalne prilike za život osoba sa invaliditetom, u kojem one neće biti pasivni korisnici pomoći, već aktivni kreatori ne samo vlastitog već i društvenog ambijenta.

Iako ovako sveobuhvatni dokument djeluje ambicioznim za postojeće prilike u Bosni i Hercegovini, posebno imajući u vidu „nedodirljivu“ diskriminaciju po osnovu uzroka nastanka invaliditeta, koja se stabilno održava i iziskuje političku volju otvaranja i sagledavanja ove teme u kontekstu ljudskih prava i kontekstu posljedice sa kojom se i živi, a ne uzroka koji omogućava ostvarivanje prava po osnovu propisa koji tretiraju pitanja invalidnosti , ovaj dokument zasigurno predstavlja osnovu na kojoj se prije ili poslije, brže ili sporije, treba graditi sistem i prostor optimalnih prilika za život osoba sa invaliditetom i društvo bez prepreka i predrasuda.

Važna je istaći činjenicu da su problemi i rješenja u svakom sektoru identificirani od strane stručnjaka iz tog sektora i u punoj suradnji sa organizacijama osoba sa invaliditetom, koje su na temelju svojih aktivnosti bile kompetentne da otvaraju pitanja i predlažu mjere za te oblasti. To naprosto znači da su ciljevi, mjere i aktivnosti Strategije definirani od stane nadležnih institucija i da ni na koji način ne predstavljaju nametnut, već usaglašen pravac djelovanja i set utvrđenih prioriteta i mjera.

Dakle, u procesu pripreme ovog dokumenta svaka od uključenih institucija je prepoznala svoju ulogu i odgovornost u rješavanju pitanja iz oblasti invalidnosti i samim tim je odgovorna i za implementaciju definiranih mjera i postizanje očekivanih ciljeva.

2. Proces usaglašavana i usvajanja Strategije i implementacije u 2011. godini

Na Nacrt Strategije provedene su javne rasprave u svim kantonima u Federaciji BiH, u koje su uključeni predstavnici nadležnih organa zakonodavne i izvršne vlasti, javnih ustanova, jedinica lokalne uprave, nevladinih organizacija i organizacija osoba sa invaliditetom. Također, sukladno proceduri, Nacrt ovog dokumenta upućen je na mišljenje Uredu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima Europske unije, Federalnom ministarstvu pravde, Federalnom ministarstvu finansija/financija, kao i svim federalnim ministarstvima koja su imala svoje predstavnike u Komisiji, ali i Federalnom ministarstvu prometa i komunikacija, Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, Gender Centru Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom zavodu za programiranje razvoja, Zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH, Federalnoj upravi civilne zaštite i Federalnom zavodu za zapošljavanje, jer su u pojedinim mjerama označeni kao nosioci aktivnosti. U ovom procesu nije bilo suštinskih primjedbi i u osnovi Nacrt ovog dokumenta je prihvaćen od svih navedenih aktera, te kao Prijedlog dostavljen Vladi Federacije BiH na razmatranje, usvajanje i upućivanje u dalju proceduru.

Proces usvajanja išao je sljedećim tokom:

a. Vlada FBiH je 21.04.2011. godine na 5. sjednici, razmatrala i usvojila Prijedlog Strategije i uputila ga Parlamentu Federacije BiH na upoznavanje i usvajanje;

b. Predstavnički dom Parlamenta FBiH je na 2. redovnoj sjednici, održanoj 22. juna 2011. usvojio Strategiju;

c. Dom naroda Parlamenta Federacije BiH je na 4. sjednici održanoj 28.07.2011. godine usvojio Strategiju.

Ovako sveobuhvatan proces usaglašavanja i usvajanja nije česta praksa za strateške dokumente, ali u ovom slučaju cilj nije bio samo usaglašavanje već i uključivanje i animiranje što više nadležnih i značajnih organa, institucija i subjekata u ovaj zahtjevan ali značajan reformski proces. Jer, zasigurno je malo dokumenata ove vrste koji uključuju toliko oblasti i zavise od toliko aktera i koji imaju zadatak da prevaziđu višedecenijsku praksu i promišjanja, kao što je slučaj sa ovom Strategijom.

3. Štampanje, promocija i distribucija Strategije

Federalnom ministratsvu rada i socijalne politike je, zajedno sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, bilo nosioc aktivnosti izrade okvirnog dokumenta Politika u oblasti invalidnosti u BiH. Međutim, u izradu Strategije je uključen veliki broj aktera, ali uloga ovog ministarstva tokom i nakon izrade ovog dokumenta i dalje ostaje centralna. Tako je, nakon usvajanja Strategije, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike štampalo i koncem 2011. godine organiziralo i provelo prezentaciju Strategije i to:

- u Parlamentu Federacije BiH, gdje su pozvani predstavnici oba doma Parlamenta FBiH, nadležnih federalnih institucija i nevladinih organizacija, te medija;
- u kantonima, kroz dva regionalna okrugla stola održana u Bihaću i na Vlašiću, gdje su pozvani rukovoditelji kontonalnih skupština, predstavnici nadležnih kantonalnih i općinskih organa i nevladinih organizacija, kao i medija.

Cilj ovih okruglih stolova bio je da se uz distribuciju i prezentaciju Starategije, uz izlaganja na samo neke od aktuelnih tema u oblasti invalidnosti i perspektivama koje pružaju novi pristupi integrirani u dokument Strategije, omogući otvorena diskusija između predstavnika federalnih i kantonalnih vlasti, te organizacija osoba sa invaliditetom, kao i da se animira odgovornost nadležnih općinskih i kantonalnih organa i pokrene inicijativa donošenja operativnih dokumenata, odnosno kantonalnih akcionih planova za implementaciju Strategije.

Izvršena je i promocija Strategije na prostoru čitave FBiH, putem bilborda i banera, te na internet portalima.

4. Implementacija Strategije

Obzirom da se radi o multisektoralnom dokumentu, za čiju implementaciju, praćenje, reviziju i usmjeravanje treba postojati jasan institucionalni mehanizam, u općim ciljevima je definirano da će Vlada Federacije BiH osnovati Ured za pitanja invaliditeta. Do osnivanja Ureda, Vlada Federacije BiH je na 43. sjednici, održanoj 28.03.2012. godine donijela Zaključak V. broj: 418/2012., kojim je zadužila Federalno ministarstvo rada i socijalne politike da prati stanje u oblasti invalidnosti, primjenu zakona koji regulišu oblast invalidnosti, te implementaciju Strategije, do konačnog rješenja o formiranju Službe.

U smislu ove obaveze i nastojanja da Strategija postane okvir a njeni ciljevi, mjere i aktivnosti praksa nadležnih aktera, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u 2012. i 2013. godini pripremilo i implementiralo Program koji je bio u funkciji stvaranja preduslova za ostvarivanje ciljeva Strategije, a ti uslovi su prepoznati u izradi i donošenju kantonalnih akcionih planova kao operativnih mehanizama za implementaciju Strategije. Također, u nastojanju da održi fokus na ovom značajnom dokumentu, inicira i podrži ambijent za realizaciju planiranih zadataka, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pokrenulo proces evaluacije implementacije aktivnosti Strategije, te je 31.10.2013. godine uputilo Upitnik za evaluaciju implementacije Strategije u 2012. i 2013. godini na 79 nadležnih federalnih i kantonalnih institucija, kako slijedi.

a) Na nivou Federacije:

ministarstvu financija/finansija, ministarstvu zdravstva, ministarstvu obrazovanja i nauke, ministarstvu kulture i sporta, ministarstvu za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, ministarstvu prostornog uređenja, ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta.

b) Na nivou kantona:

Vladi Unsko-sanskog kantona i njenim: ministarstvu zdravstva i socijalne politike, ministarstvu za pitanja boraca i ratnih vojnih invalida, ministarstvu privrede, ministarstvu finansija, ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, ministarstvu građenje, prostorno uređenje i zaštita okoline;

Vladi Posavskog kantona i njenim: ministarstvu zdravstva, rada i socijalne politike, ministarstvu branitelja, ministarstvu gospodarstva i prostornog uređenja, ministarstvu financija, ministarstvu prosvjete, znanosti, kulture i športa;

Vladi Tuzlanskog kantona i njenim: ministarstvu za rad, socijalnu politiku i povratak, ministarstvu zdravstva, ministarstvu za boračka pitanja, ministarstvu razvoja i poduzetništva, ministarstvu finansija, ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okolice;

Vladi Zeničko-dobojskog kantona i njenim: ministarstvu za rad, socijalnu politiku i izbjeglice, ministarstvu finansija, ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, ministarstvu zdravstva, ministarstvu za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline, ministarstvu za boračka pitanja, ministarstvu za privredu;

Vladi Bosansko-podrinjskog kantona i njenim: ministarstvu za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice, ministarstvu za finansije, ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, ministarstvu za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline, ministarstvu za boračka pitanja, ministarstvu za privredu;

Vladi Srednjo-bosanskog kantona i njenim: ministarstvu zdravstva i socijalne politike, ministarstvu financija/finansija, ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, ministarstvu prostornog uredjenja, obnove i povratka, Kantonalnoj upravi za pitanje borca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, ministarstvu privrede;

Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona i njenim: ministarstvu zdravstva, rada i socijalne politike, ministarstvu financija/finansija, ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, ministarstvu građenja i prostornog uređenja, ministarstvu za pitanja boraca, ministarstvu privrede;

Vladi Zapadno-hercegovačkog kantona i njenim: ministarstvu zdravstva, rada i socijalne politike, ministarstvu hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, ministarstvu gospodarstva, ministarstvu financija, ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i športa, ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša,

Vladi Sarajevskog kantona i njenim: ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, ministarstvu zdravstva, ministarstvu finansija, ministarstvu kulture i sporta, ministarstvu za obrazovanje nauku i mlade, ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša, ministarstvu za boračka pitanja, ministarstvu privrede

Vladi Kantona 10. i njenim: ministarstvu rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih, ministarstvu graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša, ministarstvu financija, ministarstvu znanosti, prosvjete, kulture i športa, ministarstvu gospodarstva.

Ostavljeni rok za dostavu bio je tri sedmice. Ali i poslije pet sedmica upitnike/odgovore je dostavilo svega 21 institucija, i to:

a) Sa nivoa Federacije:

ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, ministarstvo obrazovanja i nauke i ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta i ministarstvo zdravstva.

b) Sa nivoa kantona:

Unsko-sanskog kantona: ministarstvo zdravstva i socijalne politike, ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta i ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša.

Posavskog kantona: nije bilo nijednog odgovora.

Tuzlanskog kantona: ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak, ministarstvo za boračka pitanja i ministarstvo razvoja i poduzetništva.

Zeničko-dobojskog kantona: ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport.

Bosansko-podrinjskog kantona: ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice i ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline.

Srednjo-bosanskog kantona: ministarstvo zdravstva i socijalne politike.

Hercegovačko-neretvanskog kantona: ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta i ministarstvo građenja i prostornog uređenja.

Zapadno-hercegovačkog kantona: ministarstvo gospodarstva i ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša.

Sarajevskog kantona: ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice i ministarstvo zdravstva.

Kantona 10.: ministarstvo graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša.

5. Evaluacijski upitnik

Imajući u vidu složenost i obim Strategije, sveobuhvatna evaluacija ovog dokumenta ozbiljan je zadatak koji zahtjeva uključivanje svih nadležnih resora i koordinirajućeg mehanizma, koji je u ovom slučaju definiran kao Ured Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta. Obzirom da je tek na kraju 2013. godine Vlada Federacije BiH donijela Uredbu o osnivanju ovog Ureda, te da smo stigli na pola perioda za koji je Strategija planirana, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pokenulo aktivnosti evaluacije u granicama svojih materijalno-tehničkih mogućnosti i kapaciteta.

U tom kontekstu kreiran je evaluacijski upitnik sa tzv. jednistvenim pitanjima. Naime, za sve resore ovom Strategijom su definirane obaveze koje su vezane za usklađivanje zakonodavstva, podizanja kapaciteta i osjetljivosti za probleme invaliditeta, uklanjanje prepreka, stvaranje jednakih mogućnosti za osobe sa invalidtetom, i sl. Slijedom strukture Strategije Upitnik se sastojao iz dvije cjeline: pitanja koja se odnose na implementaciju općih ciljeva Startegije i pitanja koja se odnose na implementaciju sektorskih ciljeva Strategije. Pitanja su bila otvorenog tipa, sa sugestijom na referentni okvir odgovora, za 2012. i 2013. godinu.

U upitnik su uključena sljedeća pitanja:

I.Opći ciljevi Strategije

I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije *(da li je urađen ovaj dokument, kada, njegov okvirni sadržaj, šta je od tog plana rađeno/urađeno, šta će se raditi i u kojim rokovima);*

I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Strategije *(navedite iznos planiranih sredstava i u koje aktivnosti su ta sredstva usmjerena).*

II. Sektorski ciljevi Strategije

II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom *(navedite sve propise na kojima ste u ovom smislu radili i fazu u kojoj se ti propisi nalaze);*

II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom *(da li je institucija usvojila neke nove pristupe u radu ili u rješavanju pitanja iz nadležnosti koje su senzitivne na potrebe osoba sa invaliditetom, ili su ciljano osmišljene za podršku osobama sa invaliditetom – navedite i kratko opišite);*

II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom *(da li institucija provodi programe koji direktno ili indirektno unapređuje položaj osoba sa invaliditetom – navedite i kratko opišite programe);*

II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom *(da li su provođeni programi/projekti iz kojih su rezultirali informativno/edukativni materijali, ili je takva aktivnost dio godišnjih programa, ili*

je pružena podrška drugim pravnim ili fizičkim licima koja su radila ovakve materijale – navedite i kratko opišite);

II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom *(da li je vršena edukacija stručnjaka, nabavka opreme, prilagođavanje prostora sa fokusom ili indirektnim efektom na osobe sa invaliditetom – navedite i kratko opišite);*

II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima *(da li su održavane ili podržane konferencije, okrugli stolovi, debate, medijski sadržaji, promotivni materijali, i sl. sa ovim ciljem ili su mu indirektno mogle doprinijeti – navedite i kratko opišite);*

II.7.) Uspostavljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste *(da li imate suradnju sa drugim vladinim ili nevladinim organizacijama, posebno organizacijama osoba sa invaliditetom, u okviru koje kreirate rješenja za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom ili takva rješenja materijalno ili tehnički podržavate – opišite);*

II.8.) Uspostavljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste *(da li imate suradnju sa međunarodnim institucijama ili organizacijama koje promiču ili zastupaju prava i bolji položaj osoba sa invaliditetom, da li ste provodili neke zajedničke programe koji su imali direktan ili indirektan utjecaj na položaj osoba sa invaliditetom – navedite i kratko opišite);*

II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije (*da li u Vašim programima i aktivnostima ili pri kreiranju rješenja u oblasti vodite računa o potrebama osoba sa invaliditetom – navedite i kratko opišite);*

II.10.) Statistika i izvještavanje *(da li se u Vašem resoru vode statistički podaci, navedite koje podatke o osobama sa invaliditetom vodite, da li su razvrstani po spolu i dobi, da li te podatke koristite prilikom kreiranja godišnjih planova i programa, da li se ti podaci uključuju u informacije o stanju u oblasti, da li se koriste u naučne svrhe s ciljem unapređenja položaja osoba sa invaliditetom);*

II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo *(da li Vaša institucija financijski podržava programe/projekte/aktivnosti osoba sa invaliditetom, organizacija osoba sa invaliditetom ili organizacija koje promiču njihove interese, a koji imaju za cilj omogućavanje pristupa društvenim, političkim, kulturnim, sportskim, rekreativnim sadržajima i aktivnostima osoba sa invaliditetom – navedite i kratko opišite);*

U tabeli koja slijedi, ažurirane su informacije iz dostavljenih upitnika kao i podaci o aktivnostima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

6. Pregled izvršenih aktivnosti prema informacijama iz dostavljenih evaluacijskih upitnika, po sektorima

Institucija		Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • U godišnji plan rada uvršten Program „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011.-2015.“ 2013. • U godišnji plan rada uvršteni Program „Podrška funkcioniranju uspostavljenih kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015. i Program „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.“
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Uveden budžetski kod „Tekući transfer neprofitnim organizacijama – Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015“. Planirana sredstva u iznosu 400.000 KM 2013. • Postoji budžetski kod „Tekući transfer drugim nivoima vlasti – Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015“. Planirana sredstva u iznosu 400.000 KM.
	I.3.) Osnivanje Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta	2012. • Ministarstvo pokrenulo aktivnosti za izvršenje ove obaveze kroz delegiranja pitanja Vladi Federacije BiH. Na 43. sjednici održanoj 28.03.2012. godine Vlada Federacije BiH je donijela Zaključak V. broj: 418/2012 kojim se zadužuju Premijer Federacije BiH, Sekretar Vlade Federacije BiH i federalni ministar rada i socijalne politike da pripreme prijedlog rješenja o formiranja Ureda. Na tom osnovu Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pripremilo Prijedlog Uredbe o osnivanju Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta i uz mišljenja nadležnih institucija dostavilo ga Vladi F BiH na razmatranje i usvajanje. Mišljenje Federalnog ministarstva financija/finansija je bilo negativno, Prijedlog uredbe nije usvojen. 2013. • Vladi Federacije BiH ponovo dostavljen Prijedlog Uredbe o osnivanju Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta. Na 90. sjednici održanoj 04.12.2013. godine Vlada Federacije BiH je usvojila ovu Uredbu (V.broj: 1464/13).

II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Na prijedlog ovog ministarstva Vlada Federacije BiH je donijela Zaključak V. Broj: 890/2011 od 05.09.2011. godine kojim je obavezala da svi zakoni Federacije BiH koji tretiraju pitanja invaliditeta i koji su od značaja za osobe sa invaliditetom ubuduće moraju biti usklađeni sa principima UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, Politikom u oblasti invaliditeta i ovom Strategijom. Zadužena su nadležna federalna ministarstva rada i socijalne politike, za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, financija i organizacije osoba sa invaliditetom, RVI i civilnih žrtava rata da pokrenu međusektorske aktivnosti iznalaženja modela zaštite osoba sa invaliditetom na principu nediskriminacije po osnovu nastanka invaliditeta – što je osnovni princip UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom. • U skladu sa Zaključkom Parlamenta Federacije BiH broj:01-35-479/11 od 19.07.2011. obavezani se predlagači nacrta i prijedloga zakona iz oblasti koje tretira Strategija, da u obrazloženju zakona daju mišljenje o usklađenosti tog zakona ili zakonskog rješenja sa ciljevima i mjerama Strategije. 2013. • Pripremljen Prednacrt zakona o osnovama socijalne zaštite u Federaciji BiH, i dostavljen kantonima na davanje mišljenja. Usaglašavanje nije postignuto a glavni problem je u raspodjeli obaveza finansiranja. Ovim zakonom uveden je socijalni minimum kao osnovni kriterijum u borbi protiv siromaštva stanovništva, imovinski census za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite i posebno poglavlje koje tretira sferu socijalnih usluga, čija implementacija za osobe sa invaliditetom ima veliki značaj, i u kontekstu je Mjere 4. definirane u poglavlju „Socijalna zaštita“. • Pripremljen je i Prednacrt zakona o zaštiti obitelji sa djecom, koji predviđa da djeca i porodice sa invaliditetom ostvaruju uvećane iznose. Upućen je na davanje mišljenja u kantone, ali je i u ovom slučaju sporna raspodjela obaveza finansiranja između Federacije BiH i kantona. • Pripremljen je Prednacrt zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom i upućen na razmatranje Vladi Federacije BiH. Prednacrt ovog zakona vraćen je na doradu. • Pripremljen je Prednacrt zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom i upućen na razmatranje Vladi Federacije BiH i obavljena je javna rasprava, a po usvajanju prethodno navedenog okvirnog zakona biće usklađen i upućen u proceduru. Ukoliko se prethodno navedeni Zakon ne donese, pristupit će se usklađivanju ovog i zakona koji reguliše prava civilnih žrtava rata, a cilj je da se ujednače načela i kriteriji u ostvarivanju prava po osnovu invaliditeta barem za korisnike koji

		takva prava ostvaruju u okviru nadležnosti ovog ministarstva, a i dalje će ostati obaveza izjednačavanja ove dvije grupe korisnika sa korisnicima koji pravo ostvaruju po osnovu ranog vojnog invaliditeta. • Pripremljen draft Zakona o civilnim žrtavama rata. Poslije usvajanja Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne potpore osobama sa invaliditetom uslijedit će njegovo usklađivanje, ili, kao što je prethodno rečeno, ako ne dođe do usvajanja ovog zakona onda usklađivanje sa Zakonom o temeljnim novčanim naknadama za podršku osobama sa invaliditetom. Kako se radi o pitanjima podijeljene nadležnosti Federacije i kantona, Prednacrt ovog zakona će biti dostavljen svim nadležnima federalnim i kantonalnim organima na davanje mišljenja. • Pripremljen i Vladi Federacije BiH na razmatranje i davanje suglasnosti dostavljen Prednacrt zakona o Jedinstvenom registru korisnika gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi. • Pokrenute aktivnosti na pripremi i donošenju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom. Predloženim izmjenama i dopunama nastoje se otkloniti uočeni problemi vezani za njegovu primjenu, a koji se očituju u nekim nejasnim i dvosmislenim odredbama i nedorečenostima, a naročito u pogledu vođenja evidencija o zaposlenosti osoba sa invaliditetom, mehanizama naplate novčanog iznosa za podsticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom, nadzora i kontrole, uvjeta za rad privrednih društava i ostvarivanja statusa zaštitne radionice, te ostvarivanja pojedinih pogodnosti po ovom Zakonu. • Pripremljen i Vladi Federacije BiH radi davanja suglasnosti dostavljen Pravilnik o uspostavi Jedinstvene baze podataka gotovinskih naknada pojedincima u Federacije Bosne i Hercegovine, na koji je Federacija BiH na 25. hitnoj sjednici, održanoj 15.05.2013. godine donijela Odluku o davanju suglasnosti (V. Broj: 360/13). • Donesen Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite (Službene novine Federacije BiH“ broj 15/13“).
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	<u>2012.</u> • Ministarstvo je u suradnji sa nevladinim organizacijama koje promiču prava i potrebe osoba sa intelektualnim invaliditetom, pokrenulo i realiziralo projekat adaptacije tri kuće u Ramićima – Hadžići, u koje je smješteno po osam osoba korisnika Zavoda Pazarić (ukupno 24 osobe) koje imaju cjelodnevnu stručnu pomoć. Ovaj korak usmjeren je ka unaprijeđenju socijalne inkluzije osoba sa smetnjama u inelektualnom razvoju.

		• Implementacijom Projekta „Transformacija Zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba Bakovići“, otvorena je kuću za *stanovanje uz podršku*, u selu Gojevići u koju je smješteno 9 osoba iz Zavoda Baković. Potrebnu podršku će im pružati uposlenici Zavoda Bakovići. • Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je sudjelovalo u radu multisektorske radne grupe formirane na nivou Bosne i Hercegovina, koja je pripremila Programa za žrtve ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture u Bosni i Hercegovini 2013-2016. Ovim programom se uvode značajne mjere psihosocijalne, pravne, ekonomske i medicinske podrške ovoj grupi civilnih žrtava rata. <u>2013.</u> • Ministarstvo je donijelo Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBIH (“Službene novine Federacije BiH”, broj:15/13), čime je osiguran osnovni kvalitet usluga i donja granica ispod koje se ne smije ići u pružanju usluga u ustanovama socijalne zaštite. • Ministarstvo je u suradnji sa nevladinim organizacijama koje promiču prava i potrebe osoba sa intelektualnim invaliditetom, pokrenulo i realiziralo projekat „Stanovanje uz podršku“. Cilj programa je obezbijediti uvjete da osobe sa invaliditetom žive u humanijim uvjetima, odgovarajućim stambenim jedinicima uz podršku, a ne u zavodima. • U toku su aktivnosti na izradi Strategije deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji BIH. • Sudjelovanje u aktivnostima promocije i zagovaranja usvajanja Programa za žrtve ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture u Bosni i Hercegovini 2013-2016. od strane Vijeća ministara BiH.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	<u>2012.</u> • Sve aktivnosti koje su provedene na implementaciji obaveza iz Startegije direktno su u funkciji ovog cilja. Posebno su značajni: - Program „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015“, (naveden u općem cilju 1.). Za implementaciju ovog Programa izdvojeno je 400.000 KM. Rezultat Programa je formiranje koalicija organizacija osoba sa invaliditetom u kantonima: Unsko-sanski, Srednje-bosanski, Zapadno-hercegovački, Posavski i Kanton 10. Zadatak koalicija bio je da pripreme lokalne-kantonalne akcione planove za implementaciju ciljeva Strategije. Koalicije su okupile 35 organizacija osoba sa invaliditetom (OOSI), 347 članova OOSI je kroz 5 trening-modula prošlo potrebnu obuku za izradu kantonalnog AP.

		- Projekat „Inkluzivna igraonica – učimo se živjeti sa razlikama“, realiziran u ustanovi „Kuća nade“ Odžak. Pored djece ovim programom su bili obuhvaćeni i roditelji djece sa invaliditetom, čime se razvijaju novi pristupi u oblasti invalidteta u smislu jačanja porodičnih resursa i šireg socijalnog ambijenta za osobe sa invaliditetom. - Program „Igraonice“, realiziran u ustanovi „Marija – naša Nada“ Široki Brijeg. Program se temelji na poticanju dječijeg socijalnog, emocionalnog, intelektualnog tjelesnog razvoja u uvjetima zajedničke igre. U Igraonici se provodi edukativni tretman kojim djeca uče poštivati sebe, biti samostalan, eksperimentirati stvarima i različitim materijalima, izražavati se na različite načine, baviti se aktivnostima prema vlastitom izboru, pripadati organiziranoj skupini djece i drugo (Izdvojeno 50.000 KM). • Putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju podržani su programi i projekti namjenjeni profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom. U tom kontekstu pružene su: - Novčane nadoknade i subvencije za podršku profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom (564.415,00 KM). - Dodjela novčanog stimulansa za novo upošljavanje osoba sa invaliditetom (1.840.488,00 KM, novouposlenih osoba u 2012.oj godini 189). - Financiranje i sufinanciranje programa/projekata po javnom pozivu, namjenjenih održivosti razine uposlenosti osoba sa invaliditetom, razvoja gospodarskih društava i profesionalne rehabilitacije (2.150.987,68 KM). <u>2013.</u> • Sve aktivnosti koje su provedene na implementaciji obaveza iz Startegije direktno su u funkciji ovog cilja. Posebno su značajni: - Programa „Podrška funkcioniranju uspostavljenih kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.). U okviru ovog Programa formirane su koalicije organizacija osoba sainvaliditetom u kantonima: Sarajevski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Hercegovačko-neretvanski i Bosnasko-podrinjski. I ove koalicije imaju obavezu da pripreme lokalne-kantonalne akcione planove za implementaciju ciljeva Strategije. Koalicije su okupile 38 organizacija osoba sa invaliditetom, čiji članovi su prošli obuku za izradu kantonalnog AP. - Programa „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. – 2015“. Za ovaj

		program izdvojeno je 35.000,00 KM u svrhu podrške koalicija koje su formirane u prethodnoj godini, da provedu aktivnosti i lobiranja da kantonalne skupštine usvoje akcione planove koje su pripremile. • Putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju do aprila 2013. pružene su: - Novčane nadoknade i subvencije za podršku profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invalidtetom. Putem Fonda je za ove namjene u 2013.oj godini isplaćeno 509.186,00 KM.Kroz isplatu novčanih nadoknada i subvencija osigurava se održivost razine uposlenosti osoba sa invaliditetom u subjektima koji upošljavaju osobe sa invaliditetom pod posebnim uvjetima. Tokom evaluacijskog razdoblja to su bili sljedeći subjekti: gospodarska društva za upošljavanje OSI (10 subjekata), zaštitne radionice (4 subjekata), organizacije OSI (31 subjekt), i osobe sa invaliditetom samostalni poduzetnici (79 subjekata). - Dodjela novčanog stimulansa za novo upošljavanje osoba sa invaliditetom (1.279.250,00 KM, novouposlenih osoba u 2013.oj godini 138). - Financiranje i sufinanciranje programa/projekata po javnom pozivu, namjenjenih održivosti razine uposlenosti osoba sa invaliditetom, razvoja gospodarskih društava i profesionalne rehabilitacije 720.300,00KM). • Implementacija Programa „Stanovanje u lokalnoj zajednici“.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	<u>2012.</u> • Ministarstvo je u suradnji sa NVO (SUMERO) izradilo publikaciju „Plan razvitka službi Stanovanje u zajednici uz podršku” u FBIH. Dokument nudi informacije o postojećem stanju u ustanovama socijalne zaštite (zavodima), mogućnostima promjene (formiranje potrebnog broja službi za podršku u FBiH po kantonima u odnosu na broj korisnika koji su smješteni u zavode iz tih kantona) i analizu financijskih sredstava za taj proces, iz koje se vidi da se iz postojećih sredstava mogu otvoriti servisi podrške u lokalnim zajednicama koji bi mogli zamjeniti institucionalno zbrinjavanje. • Ažuriranje informacija na web stranici ministarstva koje mogu biti značajne osobama sa invaliditetom. <u>2013.</u> • Ažuriranje informacija na web stranici ministarstva koje mogu biti značajne osobama sa invaliditetom. • U okviru projekta „Razvoj, testiranje i vođenje implementacije nove(ih) metodologije(a) za ciljanje budžetskih novčanih naknada u

		Bosni i Hercegovini“, koji provodi Jedinica za implementaciju projekata socio-ekonomske podrške, obuke i prezapošljavanja ovog ministarstva – PIU SESER, na temelju relevantnih istraživanja pripremljene su prezentirane nadležnim i zainteresiranim akterima studije:„Siromaštvo u BiH 2011 – Trendovi i dostignuća i Indikatori adekvatnosti ciljanja budžetskih transfera za socijalnu zaštitu u BiH 2011.“, „Budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u BiH: šta funkcioniše a šta ne (I)“, te studija “Novi metodi ciljanja u Bosni i Hercegovini”. Ove studije trebaju biti korištene u budućim rješenjima kojim će se nastojati ostvariti bolje i pravednije ciljanje u sistemu socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • U okviru implementacije Programa „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011-2015“, predstavnici ministarstva su kroz sudjelovanje u trening radionicama bili u prilici da uče i prenose znanja značajna za oblast invaliditeta. • U cilju stvaranja potrebnih pretpostavki za implementaciju Zakona o jedinstvenom uređivanju prava na gotovinsku naknadu pojedincima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj 9/10) i uvođenja mehanizma uspostavljanja i praćenja podataka gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuje doprinos, u suradnji sa Federalnim ministarstvom za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata i Federalnim ministarstvom finansija, pripremljen i Vladi Federacije BiH na saglasnost dostavljen Pravilnik o uspostavi Jedinstvene baze podataka gotovinskih naknada pojedincima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Vlada F BiH je na 25. hitnoj sjednici, održanoj 15.05.2013. godine donijela Odluku o davanju saglasnosti na ovaj Pravilnik V broj: 360/13. 2013. • U okviru implementacije Programa „Podrška funkcioniranju uspostavljenih kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015. i Programa „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. – 2015“. predstavnici ministarstva su kroz sudjelovanje u trening radionicama bili u prilici da uče i prenose znanja značajna za oblast invaliditeta. • Sudjelovanje na radionici „Raspodjela budžetskih sredstava organizacijama civilnog društva“, gdje je u organizaciji Saveza općina i gradova Federacije BiH izvršena obuka predstavnika institucija u primjeni LOD metodologije u planiranju, raspodjeli i praćenju budžetskih transfera koji se dodjeljuju organizacijama civilnog društva. • Kroz dvodnevnu radionicu "Budžetske novčane naknade za

		socijalnu zaštitu u BiH - Šta funkcioniše, a šta ne" aktualizirano stanje i problemi u oblasti socijalnih i statusnih naknada za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH i prezentirani novi, pravedniji modeli definiranja ovih naknada; • Imajući u vidu složenost problematike i neriješeno pitanju nadležnosti, te značaj za uređivanje stanja u oblasti budžetskih naknada na koje se ne uplaćuje doprinos, Vlada Federacije BiH je na 83. sjednici održanoj 03.10.2013. godine donijela Rješenje o imenovaju Komisije za izradu zakonskog rješenja kojim će se urediti uspostavljanje Jedinstvenog registra korisnika naknada na koje se ne uplaćuje doprinos a koje se isplaćuju na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine. • Kroz trodnevnu radionicu "Ugovaranje u protivminskom djelovanju na Balkanu", pružena edukacija za stručnjake i ključne aktere u oblasti protivminskih akcija i zaštite žrtava mina od strane eminentnih međunarodnih stručnjaka iz ove oblasti, te domaćih organizacija i pojedinaca koji više od deceniju djeluju na podizanju svijesti i jačanju kapaciteta za podršku žrtvamam mina i efikasnije čišćenje Bosne i Hercegovine od mina kao potencijalne opasnosti za veliki broj žrtava i invaliditeta. • U organizaciji Agencije za državnu službu sudjelovanje u edukaciji na temu „Transparentnost javne službe i odnosi s javnošću". Sadržaj edukacije se može referirati u kreiranju odnosa sa javnošću u vezi pitanja od značaja za osobe sa invaliditetom, posebno u dijelu pitanja javnih i povjerljivih informacija i pitanja informisanja u svrhu podizanja svijesti javnosti.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	<u>2012.</u> • U organizaciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Saveza organizacija za podršku osobama sa intelektualnim teškodama FBiH SUMERO i atašea za socijalna pitanja Republike Austrije, u Konjicu je 07. i 08.02.2012. godine održana trodnevna Međunarodna konferencija „Od rane intervencije do potpune inkluzije – definiranje resursa", gdje su uz prisustvo i izlaganje više eminentnih domaćih i međunarodnih stručnjaka aktelizirana pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom, a posebno pitanja rane intervencije, prevencija institucionalizacije i deinstitucionalizacija, te pitanja zapošljavanja, prekvalifikacije i rehabilitacije osoba s invaliditetom. • Izvršena je promocija Strategije na prostoru čitave FBiH, putem bilborda i banera na internet portalima. • Putem bilborda i banera na internet portalima promovirana prava osoba sa invaliditetom na pristupačnost, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje i inkluzivno obrazovanje. • Iniciranje i sudjelovanje u više prigodnih TV i radio emisija, novinskih izvještaja i članaka koji su imali za cilj podizanje svijesti

		javnosti i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima i okviru društvenih mjera o pitanjima koja su od značaja za njihov položaj. • U povodu obilježavanja 3. decembra, Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, Ministarstvo je na čelu sa ministrom, gosp. Vjekoslavom Čamberom, organiziralo šetnju kroz grad, pod nazivom „ Pokušaj biti ja“. Ovim Projektom javnosti se pokušala skrenutio pažnja na probleme sa kojima se osobe sa invaliditetom susreću u svakodnevnim prilikama, te pritom potaknuti svjest građana, kako bi svi zajedno doprinijeli prilagođavanju uvjeta i umanjenju socijalne isključenosti osoba sa invaliditetom. Vođeni istim ciljem aktivnosti su zajedno implementirale vladine institucije, na čelu sa ovim ministarstvom i nevladine organizacije koje okupljaju ili pružaju podršku osobama sa invaliditetom. <u>2013.</u> • Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa inavaliditetom organizovali prvu međunarodnu konferenciju pod nazivom „Razvoj sistema profesionalne rehailitacije i zaposljavanja osoba sa invaliditetom u FBiH“ (održana u Čapljini od 28-29. novembra 2013.godine). Konferenciju su podržali Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom „ MOGU, HOĆU, ZNAM“ i Ataše za socijalna pitanja Republike Austrije. Pored fededralnog ministra rada i socijalne politike gosp. Vjekoslava Čambera, aktivno učešće u radu konferencije preuzeli su i ministar rada i socijalnog staranja Crne Gore Predrag Bošković, i više stručnjaka iz RH, Austrije. Na konferenciji je aktivno sudjelovalo stotinjak stručnjaka iz regije iz oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba sa invaliditetom, gdje su prezentirana brojna iskustva i pozitivne prakse koja su itekako potrebna nasoj zemlji u svom unaprjeđenju sistema profesionalne rehabilitacije. Aktivno sudjelovanje na prvoj međunarodnoj konferenciji o razvoju profesionalne rehabilitacije i zapošljavanju osoba sa invaliditetom preuzeli su i brojne osobe koje su predstavljale svoje privredne subjekte koji zapošljavaju osobe sa invaliditetom. Jedan od ciljeva ove konferencije bio je udružiti ove privredne subjekte , omogućiti im razmjenu iskustava, te stjecanje novih pozitivnih praksi iz regije kako bi u konačnici dobili prostora za nova zapošljavanja osoba sa invaliditetom. • Iniciranje i sudjelovanje u više prigodnih TV i radio emisija, novinskih izvještaja i članaka koji su imali za cilj podizanje svijesti javnosti i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima i okviru društvenih mjera o pitanjima koja su od značaja za njihov položaj. • Sudjelovanje u radu Konferencije o evaluacija programa MyRight/SHIA i planiranje budućih programskih aktivnosti, održanoj 6.,7. i 8 marta 2013. godine. Na Konferenciji je sudjelovao veliki broj značajnih domaćih i međunarodnih aktera iz vladinog i nevladinog sektora, gdje su prezentovana iskustva u radu sa švedskim

		parnerima na polju unapređenja stanja u oblasti zaštite i podrške osobama sa invaliditetom u BiH, istaknute najbolje prakse i izazovi za buduće djelovanje. Posebna tema bio je proces usklađivanja zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, iniciranje i praćenje, proces utjecaja nevladinih organizacija na donosioce odluka. • Organizacija Konferencije o deinstitucionalizaciji dječije zaštite u BiH pod nazivom „Otvaramo vrata djeci Bosne i Hercegovine“, gdje je ministar Čamber posebno naglasio kako segregacija u društvu prema djeci i osobama sa invaliditetom postoji u velikoj mjeri, te kako je jedna od glavnih zadaća Federalnog ministarstva rada i socijalne politike provesti inkluziju u potpunosti, kako bi se omogućio neometan i ugodan život djece i osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici. • Podrška i sudjelovanje u organizaciji 3. decembra Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, koji je ove godine pripremio koordinacioni odbor OOSI Kantona Sarajevo i Vijeća osoba sa invaliditetom BiH. Moto za 2013. godinu bio je „Uklonimo prepreke, otvorimo vrata za inkluzivno društvo za sve“. Ministar Čember je u svom izlaganju javnosti i skupu ukratko predočio mjere i aktivnosti koje je poduzelo i koje će u svom budućem radu poduzeti Federalno ministarstvo rada i socijalne politike kada je u pitanju ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti osobama sa invaliditetom, kao ravnopravnim članovima društvene zajednice, naglasivši važnost pitanja barijera kao i to da su najteže barijere u ljudskim glavama. • Provedena Kampanje „Ovako više ne može“ kojom su u pet regija Federacije BiH (Tuzla, Zenica, Mostar, Bihać, Livno) organizovani okrugli stolovi s ciljem prezentacije stanja i potreba reforme socijalnog sektora, prvenstveno u oblasti socijalnih naknada koje su još uvijek izrazito neujednačene. Također su emitovani prigodni tv spotovi. • Sudjelovanje u konferenciji o socijalnoj zaštiti i inkluziji u Bosni i Hercegovini pod nazivom *“Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH”,* održanoj 4. i 5. novembra 2013. u okviru projekta koji finansira EU, naglašena je podrška reformskim procesima i nastojanjima nadležnih ministarstava da finaliziraju i sprovedu strateške pravce (Mapa puta za FBiH i Stateški pravci u RS, Mapa puta za Brčko distrikt BiH) s ciljem unapređenja oblasti socijalne zaštite i inkluzije zasnovane na principima i smjernicama strategije Europa 2020. • Sudjelovanje u radu Konferencije „Do koje mjere se poštuju prava osoba sa invaliditetom u BiH“, koju je u okviru projekta „Podrška mehanizmu zaštite i promocije prava osoba sa invaliditetom, kojeg finansira Evropska unija iz sredstava programa „Evropski instrument za demokraciju i ljudska prava (EIDHR), organizirala Inicjativa preživjelih od mina (Federalno ministasrtvo rada i socijalne pilitike je bilo jedno od malog broja nadležnih

		ministarstava koja su uszela ućešće u radu ove Konferencije); • Sudjelovanje na Konferenciji „Multisektorski pristup ranoj detekciji i intervenciji kod djece sa razvojnim poremećajima s posebnim naglaskom na djecu s autizmom"; • Sudjelovanje u radu Konferencije „Obaveze Bosne i Hercegovine prema ženama preživjelima ratnih zločina" koja je organizirana s ciljem da se analizira i aktuelizira položaj žena žrtava u BiH u odnosu na preporuke CEDAW-a Komiteta; • Sudjelovanje u radu Međunarodne konferencije „Djelujući ka dostojanstvu – 20 godina borbe protiv ratnog seksualnog nasilja".
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Saradnja postoji i uspješno se odvijala sa svim kantonalnim ministarstvima, centrima i općinskim službama nadležnim za poslove socijalne zaštite, a u okviru izvršavanja zakonskih obaveza kao i u pogledu izrade kantonalnih akcionih planova za implementaciju Strategije. Također, odvijala se suradnja i sa federalnim ministarstvima koja u svom radu imaju pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom, posebno sa Federalnim ministarstvom financija/finansija, Federalnim ministarstvom za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata, te Federalnim ministarstvom zdravstva i Federalnim ministarstvom obrazovanja (projekat SPIS). • Održavana redovna suradnja sa organizacijama osoba sa invaliditetom i organizacijama koje djeluju u interesu osoba sa invaliditetom. U budžetu ovog ministarstva više od deceniju postoji trensfer za podršku ovim organizacijama. U tom kontekstu je u 2012. godini izdvojeno 630.000,00 KM u svrhu finansiranja osnovne djelatnosti saveza koji su na nivou Federacije BiH registrovani uz suglasnost Federalnog ministarstva rada i socijalne politike (iz ovih sredstava finansijska podrška pružena je za 15 saveza organizacija osoba sa invaliditetom dok je pružena i podrška za tri udruženja logoraša u ukupnom iznosu 890.000,00 KM). • Podrška i suradnja sa nevladinom organizacijom Centar za razvoj i podršku (CRP), internet portalom "Posao.ba" i Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom FBiH u Projektu „Izbor poslodavca godine za osobe sa invaliditetom". • Implementacija Program „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011.-2015." vršena u suradnji sa organizacijama osoba sa invaliditetom. • Sudjelovanje u radu Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH.

		• Sudjelovanje u radu Koordinacijske grupe za brigu o žrtvama mina Bosne i Hercegovine. • Sudjelovanje u većem broju aktivnosti saveza i udruženja, posebno u organizaciji i provođenju javnih skupova, konferencija, okruglih stolova, radionica. • Finansiranje projekata organizacija osoba sa invaliditetom i organizacija koje djeluju u interesu osoba sa invaliditetom iz dijela sredstava ostvarenog prometa Lutrije BiH. <u>2013.</u> • Pored nastavka suradnje ostvarene u okviru aktivnosti navedenih u 2012. godini, u 2013. godini vršena u suradnji sa kantonalnim ministarstvima, centrima i službama nadležnim za poslove socijalne zaštite i organizacijama osoba sa invaliditetom i u okviru implementacije Programa „Podrška funkcioniranju uspostavljenih kantonalnih koalicija za izradu lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.“ i Program „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. – 2015.“
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	<u>2012.</u> • Suradnja sa BBRZ Gruppe,najveća organizacija za prekvalifikaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom u Austriji**,** u smislu razmjene informacija za osobe sa invaliditetom, uključenje organizacija vladinog i nevladinog sektora u programske aktivnosti, poslodavaca i svih zainteresiranih u projekte prekvalifikacije i zapošljavanja osoba sa invaliditetom i teže zapošljivih kategorija stanovništva. • U okviru projekta „Ja sam„ koji je fokusiran na poboljšanju zdravstvene njege i edukacije za djecu i mlade osobe sa intelektualnim poteškoćama u Bosni i Hercegovini, uspostavljena suradnja sa Heeren Lo organizacijom. Cilj ovog projekta je poboljšanje zdravstvene njege za osobe sa mentalnim poteškoćama i pružiti svestranu pomoć Zavodu Drin Fojnica u svrhu što bolje njege i zaštite osoba sa poteškoćama u razvoju. • UNICEF- Projektom SPIS obuhvaćene su i osobe sa invaliditetom. • WB i MMF u okviru planiranja budžeta i reformi u oblasti socijalne zaštite. • MyRight/SHIA u okviru afirmacije i promocije prava osoba sa invaldiitetom. <u>2013.</u> • Ministarstvo je podržalo molbu Udruženja slijepih Kantona Sarajevo da mu se sa pozicije „Tekuće rezerve Vlade Federacije“ Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine za 2013. godinu, dodijele sredstva

		u iznosu od 20.428.39. KM, koja su mu potrebna da u saradnji sa partnerskim organizacijama implementira projekat odobren od Evropske unije, pod nazivom „IN – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u BiH“. Projekta traje dvije godine, ukupna vrijednost 835.589,75 Eura ili 1.634.271,50 KM. Evropska unija finansira 90% projekta dok su partnerske organizacije dužne osigurati 10% sredstava. Sukladno potpisanom Protokolu o suradnji, odgovorna organizacija je dužna obezbijediti 50% sredstava, a 4 partnerske organizacije po 12,5% sredstava, što je odobreni iznos od 20.428,39 KM. • Sa Institutom za otvoreno društvo OSI – Opet Society Institute potpisan Sporazum o suradnji na Programu: *Razvoj Službi „Stanovanje u lokalnoj zajednici uz podršku“ u FBiH,* vrijedan 1.200.000,00 KM.*U okviru ovog programa se u periodu implementacije od tri godine trebaju razvijati samoodržive službe* za stanovanjeu lokalnoj zajednici uz podršku. Razvoj službi u zajednici treba pokazati da se sveobuhvatne, održive i isplative kvalitetne usluge u zajednici mogu i trebaju razviti kao alternative stacionarnom smještaju.Pored promicanje socijalne uključenosti i poštivanje ljudskih prava kao ključne komponente članstva u Europskoj uniji, ova inicijativaće doprinijeti poštivanju ljudskih prava zagarantiranih UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, s posebnim naglaskom na članak 19. Pravo na život u lokalnoj zajednici, zapošljavanje novih kadrova i transformaciju zastarjelog, getoizirajućeg načina zbrinjavanja ove populacije. • UNICEF - Projektom SPIS obuhvaćene su i osobe sa invaliditetom. • USAID – Projekat jačanja institucija vlasti i procesa u Bosni i Hercegovini, u okviru kojeg se radi Zakon o udomiteljstvu, gdje se posebna pažnja posvećuje o definiranju optimalnih zakonskih prilika kod udomiteljstva djece i osoba sa invaliditetom. • WB i MMF u okviru planiranja budžeta i reformi u oblasti socijalne zaštite. • MyRight/SHIA u okviru afirmacije i promocije prava osoba sa invaldiitetom.
	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	<u>2012.</u> • Imajući u vidu nadležnosti, o ovom pitanju se vodi računa. Također se nastoji ići i dalje od osjetljivosti na ovo pitanje, tj. kroz programe i aktivnosti nastoji se tvariti inkluzija i jednake mogućnosti te djelovati na smanjenje i prevazilaženje diskriminacija osoba sa invalidtetom. Aktivnosti na implementaciji ciljeva, mjera i aktivnosti Strategije usmjerene su na eliminaciju diskriminacije. Konkretno rješenje ostvarivo je prvenstveno uspostavljanjem odgovarajućeg zakonodavstva, a poduzete aktivnosti navedene su u II.1.) <u>2013.</u> • Odgovor kao za 2012.

	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Federalno ministarstvo rada i socijalnepolitike ima bazu podataka SOTAC u kojoj se vode podaci o krosnicima prava civilnih žrtava rata i osoba sa neratnim invaliditetom. Osim osnovnih ličnih podataka (Ime, prezime, JMBG, državljanstvo, prebivalište, adresa stanovanja), vode i podaci o vrsti i stepenu invaliditeta, vrsti prava i mjesečnim iznosima, zakonskom osnovu i trajanju prava. Postoji mogućnost kreiranja izvještaja po dobu i spolu korisnika (iako do sada takvi izvještaji nisu kreirani). Ovi podaci koriste se prilikom kreiranja informacija, izvještaja, godišnjih planova i programa rada, posebno u dijelu budžetskih planova i projekcija. Također, u okviru i formatu zakonom dopuštenom obimu informacija, podaci se dostavljaju na traženje nadležnih institucija ili naučnih ustanova i pojedinaca, kao i medija koji se bave istraživačkim radom i koji promiču prava i potrebe osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, kao i dugi niz godina ranije, i u ovoj godini je pružilo finansijsku podršku za 15 saveza i urduženja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH, u ukupnom iznosu od 630.000,00 KM. Svrha ove podrške je finansiranje osnovnih aktivnosti saveza i udruženja, kako bi se stvorile pretpostavke za pokretanje i provođenje programa i projekata kojim se podstiče i omogućava pristup društvenim, političkim, kulturnim, sportskim, rekreativnim sadržajima i aktivnostima osoba sa invaliditetom. U funkciji implementacije ove mjere su i ostale aktivnosti navedene u II.7. • Iz sredstava Lutrije BiH, koja ovo ministarstvo dobije, značajan dio se dodijeli organizacijama osoba sa invaliditetom za implementaciju programa koje podnopse po javnom pozivu. • Organizacijama osoba sa invaliditetom i organizacijama koje pružaju podršku osobama sa invaliditetom davna su Pisma preporuke prilikom apliciranja na javne pozive drugih domaćih i međunarodnih institucija. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije pripremilo Akcioni plan za implementaciju aktivnosti za koje je zaduženo u Strategiji, ali je imajući u vidu obaveze iz ovog dokumenta, u svom godišnjem planu rada implementiralo Program „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada s djecom sa posebnim potrebama“. Također je u okviru realizacije „Transfer za finansiranje studentskog standarda“ uvrstilo i projekte koji su u funkciji podrške studentima sa invaliditetom. Rezultati nisu precizirani, ali se može zaključiti da je ministarstvo pružalo podršku u obezbjeđenju stručnih resursa, materijalo-tehničkih uvjeta i uvjeta za provođenje programa inkluzivnog obrazovanja. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije uvelo poseban transfer ali je u okviru Program „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada s djecom sa posebnim potrebama“ koji je u funkciji implementacije aktivnosti definiranih u Strategiji u 2012. godini izdvojilo 213.809.94 KM. 2013. • Ministarstvo nije uvelo poseban transfer ali je u okviru Program „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada s djecom sa posebnim potrebama“ koji je u funkciji implementacije aktivnosti definiranih u Strategiji u 2012. godini izdvojilo 230.350,00 KM KM.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Aktivnosti nisu precizirane, samo je navedeno da su sudjelovali u aktivnostima koje podrazumijevaju provođenje mjera Startegije, za koje su zaduženi kao nosilac ili sunosilac aktivnosti. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.

	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je obezbijedilo sredstva za projekte smanjenja isključenosti i diskriminacije osoba i djece sa posebnim potrebam, razvijanje vještina komunikacije kod djece sa Down syndromom, poboljšanje procesa inkluzivne nastave, uklanjanje arhitektonskih barijera za osobe sa invaliditetom, stvaranje inkluzivnog okruženja i uvođenje odgovarajuće didaktičko-metodičke opreme. 2013. • Ministarstvo je obezbijedilo sredstva za realizaciju projekta nabavke opreme za poboljšanje uslova rada u logopedskom kabinetu, unapređenje inkluzivne nastave, angažman stručnih timova u vrtićima, itd.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je vršilo nabavku i uvođenje u nastavu opreme, učila i stručne literature za inkluzivnu nastavu, te štampalo lektire u tehnikama prilagođenjim slijepim i slabovidnim učenicima, podržalo je nabavku savremene didaktičko-metodičke opreme za provođenje inkluzivnog obrazovanja slijepih osoba, podržalo je izradu i štampanje skripti i slikovnica za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama, kao i za škole i udruženja na području Federacije BiH. 2013. • Ministarstvo je obezbijedilo sredstva za nabavku opreme i stručne literature za inkluzivnu nastavu, nabavku stručno-didaktičke opreme, finansiralo izradu slikovnica i dr.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je u okviru programa „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada sa djecom sa posebnim potrebama“ izdvojilo sredstva za projekte edukacije nastavnika i stručnih saradnika u oblasti inkluzije, poboljšanje rada defektologa-logopeda u vrtićima, nabavka savremene didaktičko-metodičke opreme za provođenje inkluzivnog obrazovanja, opremanje sobe za senzornu integraciju, logopedskog kabineta, nabavku Behringerovog aparata za djecu sa smetnjama u govoru, itd. 2013. • Ministarstvo je u okviru projekta „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada sa djecom sa posebnim potrebama“ izdvojilo sredstva za opremanje učionica za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, opremanje inkluzivnih učionica računalnom opremom i didaktičkim materijalmo, pružanje podrške odgajateljima u procesu rane inkluzije, finansiranje dijela opservacije i dijagnostike dnevnog boravka djece predškolskog i školskog uzrasta sa teškoćama u razvoju i učenju.

	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci koji se navode nisu relevantni za evaluacijsko razdoblje. 2013. • Održana promocija Smjernica za školovanje djece sa posebnim potrebama u srednjim školama. Također je promicana inkluzija u obrazovanju na Drugom sajmu ideja inkluzije; Konferencija o temi „Inkluzija u odgoju i obrazovanju – od legislative do primjene“ održane u povodu Međunarodnog dana s down syndromom.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je održavalo i razvijalo suradnju sa osnovnim i srednjim školama na području Federacije BiH, kao i udruženjima i nevladinim organizacijama, koje finansijski podržava u aktivnostima unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao u 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je kroz realizaciju programa „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada sa djecom sa posebnim potrebama“ finansijski podržalo projekat „Bez predrasuda za bolji život“, koji je imao za cilj djelovanje na smanjenje isključenosti i diskriminacije djece sa posebnim potrebama. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.

	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je u okviru programa „Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada sa djecom sa posebnim potrebama“ finansijski podržalo projekte koji omogućavaju pristup društvenim, sportskim i kulturnim sadržajima. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Federalno ministarstvo zdravstva**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva je pripremilo Akcioni plan za implementaciju Strategije, ali ga ne provodi zbog nedostatka finansijskih sredstava. U tu svrhu, ministarstvo usmjerava aktivnosti u na programe i projekte koji obuhvaćaju neki od ciljeva i mjera iz AP. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva nije uvelo poseban budžetski kod za implementaciju Strategijeiz finansijskih razloga. Međutim, kroz raličite programe i projekte, kao i iz sredstava Lutrije, finansijska sredstva se usmjeravaju na podršku osobama sa invaliditetom, kako kroz institucije zdravstvenog sistema, tako i kroz nevladin sektor. Tako je za podršku nevladinim organizacijama iz Sarajeva, Tuzle i Mostara, koje su fokusirane na pomoć djeci s teškoćama sluha i govora, ovo ministarstvo iz sredstava Lutrije doznačilo 65.000,00 KM, u svrhu nabavke kohlearnih implantanata, dok je iz sredstava Projekta jačanja zdravstvenog sektora obezbijedilo 60.000,00 KM za različite projekte iz oblasti invalidnosti. Kroz projekat mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini, koji financira Švicarska agencija za razvoj i suradnju, financiran je niz aktivnosti u oblasti mentalnog zdravlja. Između ostalog, određena financijska sredstva su dodijeljena NVO u cilju jačanja istih. 2013. • Nije uveden poseban budžetski kod, ali doprinos realizaciji ove mjere je u tome da su 32 udruženja korisnika usluga mentalnog zdravlja u Federaciji BiH primila grantove u ukupnom iznosu od 125.000,00 KM.

II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva je pripremilo, a Vlada Federacije BiH na 46. sjednici održanoj 19.04.2012. godine, usvojila dokument Politika i Strategija za zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja u Federaciji BiH (2012-2020), što implicira dobrobit i za osobe sa invaliditetom. Također, u 2012. godini je pripremilo a Parlament Federacije BiH usvojio Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama („Službene novine Federacije BiH“ broj 14/13), koji je usklađen sa međunarodnim i evropskim dokumentima. Ovaj zakon predstavlja implementaciju obaveza koje prozilaze iz UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Zaključka Vlade Federacije BiH sa 17. sjednice održane 15.09.2011. godine u dijelu nadležnosti Federalnog ministarstva zdravstva. Usvojenim izmjenama i dopunama Zakona unapređuje se mehanizam zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama i to putem uspostave Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama Federacije BiH. Navedena federalna komisija je stručno, neovisno, savjetodavno tijelo Federalnog ministarstva zdravstva. 2013. • Na osnovu Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama u 2013. godini je pripremljen i donesen Pravilnik o i izboru, organizaciji i radu Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ broj 44/13). Djelovanje ove Komisije imat će određene implikacije i na ostale opće i specifične ciljeve definirane Politikom i strategijom za zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja u Federaciji BiH (2012.-2020.). U vezi sa uspostavljanjem Federalne komisije, Federalno ministarstvo zdravstva je u suradnji sa Projektom mentalnog zdravlja u BiH izradilo i objavilo Priručnik za rad Komisije za praćenje zaštite prava osoba sa duševnim smetnjama Federacije BiH. Također, Federalno ministarstvo zdravstva je donijelo Pravilnik o bližim uvjetima koje mora ispunjavati centar za fizikalnu rehabilitaciju, kao i način njegovog organiziranja („Službene novine Federacije BiH“ broj 29/12).
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva je, pored obezbjeđenja politike, strategije, zakona i podzakonskih akata, te organiziranja edukacija, dodijeljivalo finansijska sredstva i surađivalo sa organizacijama koje podupiru ostvarivanje prava i potreba osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
		2012. • Federalno ministarstvo zdravstva je implementiralo nekoliko projekata koji direktno ili indirektno unapređuju položaj osoba sa invaliditetom, a to su:

	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	- Projekat jačanja zdravstvenog sektora (HSEP) – prvenstveno se odnosi na reformu primarne zdravstvene zaštite, kroz poboljšanje kvalitete i dostupnosti obiteljske medicine, edukaciju iz oblasti zdravstvenog menadžmenta i jačanje kapaciteta za analizu i prikupljanje podataka; - Projekat mentalnog zdravlja u BiH – fokusiran na unaprijeđeno planiranje i upravljanje u sistemu mentalnog zdravlja u zajednici poboljšanje usluga za stanovništvo u lokalnim zajednicama, povećanje socijalne uključenosti i smanjenje stigmatizacije i diskriminacije osoba sa problemima mentalnog zdravlja; - Projekat jačanja sestrinstva – usmjeren je na jačanje sestrinstva u strukturalnom i organizacijskom smislu, izradu standarda sestrinske prakse, te povećanje dostupnosti zdravstvenih usluga vulnerabilnim skupinama, te formalno obrazovanje sestrinskog kadra, što direktno implicira kvalitet usluga i za osobe sa invaliditetom; - Projekat „Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH – SPIS“- fokus je na ranoj prevenciji, društvenoj zaštiti i zaštiti dječijih prava. Uz finansijsku, tehničku i stručnu pomoć UNICEF-a, te sudjelovanje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva obrazovanja i drugih nadležnih vladinih i nevladinih organizacija, pripremljeni su važni strateški dokumenti, među kojima su najvažniji Politika za unapređenje ranog rasta i razvoja 2011-2014. koju je usvojila Vlada Federacije BiH, te Strategija za rani rast i razvoj Federacije Bosne i Hercegovine. Nakon ovih dokumenta usvojen je Pravilnik o kontinuiranoj profesionalnoj edukaciji u obliku detekcije, dijagnostike, intervencije i praćenja razvojnih i drugih poremećaja koji utječu na rast i razvoj djece. • Na osnovu Odluke Vlade Federacije BiH osigurano je finansiranje prioritetnih vertikalnih programa zdravstvene zaštite od interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine i prioritetnih najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz određenih specijalističkih djelatnosti , na način i pod uslovima utvrđenim propisima iz oblasti zdravstvenog osiguranja. Iz sredstava vertikalnog programa izdvajaju se sredstva za skrining fenilketonurije, hipotireoze i adrenalne hipoplazije, te za implantaciju kohlearnog aparata kod djece. Također se izvajaju sredstva za biomedicinski potpomognutu oplodnju za osobe sa invaliditetom. Svaki od navedenih projekata ima zajednički cilj poboljšanja usluga stanovništvu i jačanje kapaciteta zdravstvenih ustanova, što u konačnici podrazumijeva i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. <u>2013.</u> • Projekat jačanja zdravstvenog sektora (HSEP), kroz komponentu

		inovativnih grantova redovno direktno pomaže nevladinim organizacijama koje se bave aktivnostima u oblasti invalidnosti, te je u 2013. godiniodobreno četiri granta za organizacije oaoba sa invaliditetom. Pored toga u procesu građevinskog renoviranja ambulanti strogo se vodi računa o pristupu za osobe sa invaliditetom, izgradnji odgovarajućih ulaza i toaleta. • Aktivnosti Federalnog ministarstva zdravstva bile su usmjerene i na usaglašavanje liste esencijalnih lijekova kantona, kao i privremenih cijena lijekova, radi osiguranja stanovništvu dostupnih kvalitetnih, sigurnih i provjerenih lijekova, što utječe i na pobiljšanje kvaliteta usluga i za osobe sa invaliditetom.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva je u okviru Projekta mentalnog zdravlja realiziralo i 4 projekta udruženja korisnika na temu izrade i provođenja antistigma programa u oblasti promocije mentalnog zdravlja, destigmatizacije i prevencije socijalne isključenosti korisničke populacije. Cilj edukacije je bio ojačati kapacitete udruženja korisnika i mentalnozdravstvenih profesionalaca u razumijevanju tipova stigme, komunikaciji u borbi protiv stigme i načinima mjerenja efekata rada prije i poslije intervencija. Edukacije su provedene u 20 lokalnih zajednica te su pored predstavnika korisničkih udruženja, 30 mentalnozdravstvenih profesionalaca te 82 ostalih (studenti i učenici osnovnih i srednjih škola) 2013. • Podaci nisu prikazani po godinama, pa je moguće da se dio aktivnosti navedenih u 2012. odnosi (i) na 2013.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva navodi da je poslednjih godina bilo mnogo aktivnosti na podizanju kadrovskih i tehičkih kapaciteta za kvalitetnu podršku osobama sa invaliditetom. U Federaciji BiH je u 2012. godini u zdravstvenom sektoru bilo zaposleno 7% više radnika u odnosu na 2008. godinu, što direktno povećava dostupnost i kvalitetu usluga. Povećan je i broj osoba na nivou sekundarne zdravstvene zaštite, preciznije u posmatranom razdoblju 2008.-2012. godine broj doktora u bolnicama porastao je za 11,2% a broj zdravstvenih tehničara za 12,7%. Povećan je i broj postelja sa stacionarom za 3,5%. Također je povećan i broj ambulanti porodične medicine za 8,5%, vršena je rekonstrukcija i opremanje ambulanti porodične medicine širom Federacije BiH, kao i 15 CMZ-ova. • U okviru aktivnosti projekta mentalnog zdravlja – komponenteKoordinirana unutarsektorska i intersektorska saradnja za pružanje usluga usmjerenih na klijenta, razvijeni su Priručnik i

		Praktikum za potrebe kontinuirane edukacije iz koordinirane brige u mentalnom zdravlju. Kompletirana je obuka za trenere iz koordinirane brige u tri ciklusa. Kao rezultat edukacije ukupno 21 edukator/ica su certificirani i zvanično imenovani kao budući edukatori od strane entitetskih ministarstava zdravstva/zdravlja i odjela za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta BiH. Edukacija osoblja timova CMZ-a te dijela kadra iz psihijatrijskih bolnica/odjeljenja/klinika započela je u decembru 2012. godine i završena u maju 2013. godine.U edukacijama je ukupno učestvovalo 625 profesionalaca iz 67 CMZ i 15 psihijatrijskih bolnica/odjeljenja/klinika. 565 profesionalaca (ili 90%) je uspješno položilo finalni ispit te uspješno završilo edukaciju. 2013. • Podaci navedeni u 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva navodi da je u okviru Projekta mentalnog zdravlja dodijeljeno 5 grantova za 26 korisnička udruženja sa ciljem realizacije lokalnih antistigma programa. Antistigma programi su usmjereni na senzibilizaciju javnosti za probleme u mentalnom zdravlju, promociju rada i jačanja kapaciteta udruženja i druge programe od interesa za udruženja. 2013. • Federalno ministarstvo zdravstva je za 32 udruženja korisnika usluga mentalnog zdravlja u Federaciji BiH u 2013. godini obezbijedilo grantove u ukupnom iznosu 125.000,00 KM.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva aktivno sudjeluje u radu Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH, gdje su zastupljeni i drugi sektori, te aktivno učestvuje u realizaciji programa Vijeća. U okviru ovih aktivnosti nastoji se ojačati suradnja sa sektorom socijalne zaštite, obrazovnim sektorom, kao i nevladinim sektorom. 2013. • Odgovor indiciran u odgovoru 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva navodi da je u okviru svojih aktivnosti razvilo suradnju sa međunarodnim organizacijama uz čiju podršku kontinuirano radi na unapređenju u sektoru zdravstva, s posebnim akcentom na unapređenje usluga osobama sa invaliditetom, ali i na polju rane detekcije i intervencije. U tom kontekstu naročito je bitna suradnja sa Valdom Švicarske i UNICEF-o, Svjetskom zdravstvenom organizacijom, Svjetskom bankom i dr.

		2013. • Odgovor indiciran u odgovoru 2012.
	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva navodi da u svim programima, projektima, zakonskim rješenjima poštuje principe jednakosti, odnosno vodi računa o potrebama osoba sa invaliditetom. 2013. •Odgovor indiciran u odgovoru 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva ne prikuplja podatke specifične za osobe sa invaliditetom. Međutim, u toku su aktivnosti koje vodi Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH vezano za nove obrasce o prikupljanju podataka. Ovim novim obrascima će se značajno poboljšati statistička slika u oblasti invalidnosti, a u pripremi su finalne dorade: Izvještaj o povredi na radu, Bolnički bolesnički list (sa definiranim finalnim rezultatima liječenja), Obrazac o povredi u saobraćaju, Izvještaj o mobilitetu kroz obiteljsku medicinu i primarnu zdravstvenu zaštitu, Izvještaj o radu službi fizikalne medicine na primarnom i sekundarnom nivou, izvještaj o kongenitalnim malformacijama, te prijava kronične psihoze. Ovi statistički obrasci uveliko će poboljšati statističko izvještavanje, te analizu i planiranje poterba u zdravstvenom sektoru. 2013. •Odgovor indiciran u odgovoru 2012.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • Federalno ministarstvo zdravstva navodi da kontinuirano podržava programe, projekte i aktivnosti osoba sa invaliditetom, organizacije osoba sa invaliditetom, te organizacije koje promiču njihove interese, u okviru mogućnosti. 2013. •Odgovor indiciran u odgovoru 2012.

Institucija		Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno - oslobodilačkog rata
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. Navodi se da se mjere predviđene Strategijom implementiraju kroz Program rada ministarstva. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Ministarstvo nije uvelo posebna budžetski kod za implementaciju Strategije. U napomeni se navode budžetske linije koje se planiraju za podršku udruženjima i za izvršenje Zakonom propisanih obaveza: - Transfer za pomoć u liječenju pripadnika branilačkih populacija i članova njihovih porodica; - Transfer za temeljna udruženja – udruge proistekle iz poslednjeg domovinskog rata; - Transfer za sufinansiranje troškova sahrana i dženaza pripadnika braniteljske populacije; - Transfer za obilježavanje značajnih datuma, događaja i ličnosti iz perioda odbrambeno oslobodilačkog/domovinskog rata; - Transfer za jednokratnu novčanu podršku pripadnicima oružanih snaga BiH; - Transfer pojedincima – automobili RVI 100% (nabavka putničkih automobila za ratne vojne invalide 100% prve grupe (pokretanje postupak se pokreće u aprilu); - Transfer za podršku Fondaciji za pružanje pomoći u rješavanju stambenih pitanja pripadnika boračke populacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. Odgovor kao za 2012.

	II.2.) **Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom**	2012. • Navode se budžetske linije navedene u I.2.). 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) **Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom**	2012. • Putem transfera za podršku udruženjima RVI daje se podrška programima koji unapređuju položaj ove popuacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) **Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom**	2012. • Aktivnosti izrade edukativnog materijala korisnog za osobe sa invaliditetom, organizovanje sportskih aktivnosti i pomoć članovima udruženja provedene u okviru transfera za podršku udruženjima RVI. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) **Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da su ove aktivnosti u nadležnosti kantona. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) **Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima**	2012. • Navodi se da je u evaluacijskom razdoblju u okviru transfera za pomoć udruženjima i transfera za obilježavanje značajnih datuma finansisjki podržavalo organizaciju okruglih stolova i štampanje promotivnih materijala. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) **Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste**	2012. • Navodi se da postoji redovna suradnja sa udruženjima AR BiH i HVO. 2013. •Odgovor kao u 2012.

	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Navodi se da ministarstvo vodi računa da propisi iz ove oblasti ne sadrže diskriminirajuće odredbe. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Ministarstvo ima bazu podataka korisnika prava ratnih vojnih invalida i porodica poginulih boraca u kojoj se vode podaci o spolu, dobu i stepenu invalidteta kao i iznos novčanih naknada. Podaci se koriste za potrebe vršenja isplate mjesečnih novčanih naknada, za izradu analiza i informacija o stanju u oblasti. 2013. •Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Navodi se da je ministarstvo finansijski podržalo aktivnosti uključivanja ratnih vojnih invalida u sportske, kuturne i društvene aktivnosti i sadržaje 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. •Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. U napomeni se navodi da se nije prišlo izradi sektorskog Akcionog plana zato što su obaveze iz Strategije koje se odnose na ovo ministarstvo već sadržane u postojećem strateškom aktu Ministarstva- Akcionom planu realizacije Projekta „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u F BiH“ (20013-20015). U okviru strateškog cilja 8. „Poticanje poduzetništva ciljnih skupina“kao aktivnost je planirano i poticanje poduzetništva OSI. Financiranje projekata iz ove oblasti planira se u skladu s raspoloživim sredstvima. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi se dau nadležnosti Ministarstva nema propisa koje bi trebalo posebno uskladiti sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je u rješavanju pitanja iz nadležnosti Ministarstva pokazan senzibilitet za OSI. Ministarstvo svake godine provodi javni natječaj za odabir korisnika poticajnih sredstava na koji su mogli konkurirati subjekti malog gospodarstva, a između ostalog i poduzenici koji su osobe sa invaliditetom gdje je pokazan senzibilitet za ovu kategoriju poduzetnika na način da je jedan od kriterija za odabir projekta koji je donosio određeni broj bodova bila i pripadnost ovoj populaciji. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta provodi programe koji su u funkciji podrške i unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. Na temelju Odluke o usvajanju Programa utroška dijela sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava Tekućeg transfera utvrđenog Proračunom Federacije Bosne i Hercegovine za tekuću godinu Federalnom ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta, svake godine raspisuje se javni natječaj za odabir korisnika poticajnih sredstava na koji mogu aplicirati i poduzetnici koji su osobe sa invaliditetom o čemu se posebno vodi računa prilikom odabira projekata na način opisan u II.2. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.

	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.

Institucija		**Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. U napomeni se navodi da je Ministarstvo imalo suradnju sa Koalicijom organizacija osoba sa invaliditetom, koja je formirana po Programu Federalnog ministarstva rada i socijalne politike „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011.-2015.“, sa zadatkom da pripremi Akcioni plan za implementaciju Strategije u Unsko-sanskom kantonu. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. U napomeni se navodi da se planira uvesti u budžetu za 2014. godinu. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi se suradnja sa Federalnim ministarstvom rada i socijalne poitike u vezi pripreme reformskih propisa. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Ministarstvo finansijski podržavalo programe udruženja osoba sa invaliditetom koji su kreirani u funkciji unapređenja položaja ove populacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Kao i u prethodnom pitanju, navodi se da Ministarstvo finansijski podržava programe udruženja osoba sa invaliditetom koji su kreirani u funkciji unapređenja položaja ove populacije, te da sudjeluje na sastancima koje iniciraju udruženja. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Nije rađen edukativni i informativni materijal. U napomeni se navodi da Ministarstvo daje saglasnost na Program konferencije o osobama sa invaliditetom koje se godišnje održava u Sanskom Mostu i po kojoj se izdaje Bilten pod nazivom „Djelujmo zajedno“. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da se kroz finansijsku podršku organizacijama osoba sa invaliditetom pruža podrška programima podizanja kapaciteta za kvalitetniju brigu o ovoj populaciji.

		2013. • Navodi se da je u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta Ministarstvo imenovalo stručnu osobu za rad sa nevladinim organizacijama, a obezbjeđenjem računara izvršena je i tehnička oprema ovog referata.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Navodi se da je Ministarstvo sudjelovalo u TV i radijskim emisijama na teme iz oblasti invaliditeta. Također su sudjelovali na Konferenciji za osobe sa invaliditetom u Sanskom Mostu. 2013. • Sudjelovanje na Konferenciji za osobe sa invaliditetom u Sanskom Mostu. • Sudjelovanje na radionici "Budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u BiH - Šta funkcioniše, a šta ne".
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da postoji redovna suradnja sa Koordinacionim odborom udruženja osoba sa invaliditetom USK-a. 2013. • Odgovor kao u 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da nije bilo međunarodne suradnje. 2013. • Odgovor kao u 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Navodi se da Ministarstvo vodi računa o potrebama osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Vode se podaci u okviru baze SOTAC i koriste se za potrebe kreiranja finansijskih izvještaja i planova.

		2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. Navodi se da Ministarstvo finansijski podržavalo programe udruženja osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi da je donijelo novi Zakon o srednjem obrazovanju u kojem je detaljno obrađen pristup, upis, nastavni rad i ocjenjivanje svih učesnika sa preprekama u učenju i učešću. Ovaj Zakon prati smjernice vezane za osobe sa invaliditetom naznačene u Okvirnom zakonu o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini iz 2003. godine. Na temelju ovog Zakona Pedagoški zavod USK-a je kreirao novu metodologiju izrade Školskih razvojnih planova na temelju Indeksa inkluzivnosti. Metodologija je upućena srednjim školama na upotrebu. suradnja sa Federalnim ministarstvom rada i socijalne poitike u vezi pripreme reformskih propisa. 2013. • Navodi da je urađen Pravilnik o upisu u srednje škole na području ISK-a, u kojem je detaljno utvrđen način i pravo upisa učenika sa invaliditetom. Od maja 2013. godine na snazi je i Zakon o obrazovanju odraslih USK-a, kojim je omogućeno i odraslim osobama sa invaliditetom da učestvuju u obrazovnom procesu.

	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je uspostavilo komunikaciju sa kantonalnim aktivom defektologa/edukatora - rehabilitatora uposlenih u odgojno - obrazovnim ustanovama na području kantona, kao stručnim tijelom koje se ministarstvu zvanično obraća sa sugestijama i prijedlozima koji se tiču unapređenja rada sa učenicima sa preprekama u učenju i učešću. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Ministarsvo je okončalo trogodišnji projekat uvođenja Metodologije indeksa inkluzivnosti, kao osnove za izradu školskih razvojnih planova. Uz podršku Save the Children ministarstvo je organizovalo obuku članova školskih razvojnih timova iz svih osam općina kantona, kao i za predstavnike uprave škole kako za samu primjenu metodologije tako i za druge oblasti koje utiču na senzibilitet prema potrebama djece sa invaliditetom. Nakon toga je započeto sa prvim ciklusom razvojnog planiranja po školama. 2013. • Kroz identičnu obuku navedenu u 2012. godini, prošli su timovi i menadžment srednjih škola, koji su dobili zakonsku obavezu izrade školskih razvojnih planova. U oktobru 2013. godine formirana je i započela sa radom radna grupa za izradu nastavnih planova i programa za obrazovanje odraslih, uz analizu tržišta rada i saradnju sa poslodavcima koji nude aktuelna zanimanja.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je ministarstvo okončalo projekat uvođenja metodologije indeksa inkluzivnosti za izradu školskih razvojnih planova u osnovne škole na području USK i da je po tom pitanju provedena ciljnana medijska kampanja kojoj je jedan od osnovnih ciljeva bio promicanje prava na obrazovanje djece sa preprekama u učenju i učešću. U tu svrhu štampan je prigodan oglasni materijal. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Ministarstvo uključilo svoje kadrove u provedbu i sudjelovanje u aktivnostima, seminarima, radioniocama, konferencijama i obukama iz oblasti rada sa djecom i osobama koja imaju prepreke u učenju i učešu.

		2013. • Početkom 2013. godine Ministarstvoje sistematiziralo radno mjesto savjetnika za inkluzivno obrazovanje, što predstavlja direktnu kadrovsku podršku odgojno-obrazovnom procesu osoba sa invaliditetom. Na ovom mjestu od novembra 2013. godine radi stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila. • Navodi se i da su tokom 2013. godine predstavnici Ministarstva su uzeli učešće u istoj vrsti aktivnosti kakve su opisane u prethodnoj godini.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Navodi se sudjelovanje na konferenciji Koordinacionog odbora udruženja osoba sa inavlditetom USK, koja je održana u Sanskom Mostu. • Okončanjem projekta uvođenja metodologije Indeksa inkluzivnosti za izradu Školskih razvojnih planova u osnovne škole na području USK, provedena je ciljana medijska kampanja kojoj je jedan od ciljeva bio promocija prava na obrazovanje djece sa preprekama u učenju i učešću. U okviru toga štampan je i prigodni oglasni materijal. 2013. • Sudjelovanje na Konferenciji za osobe sa invaliditetom u Sanskom Mostu.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se daje Ministarstvo uzelo učešće u radu Radne grupe za izradu Akcionog plana za implementaciju Startegije na nivou USK. 2013. • Sa Ministarstvom zdravstva, rada i socijalne politike USK potpisan Protokol o suradnji u oblasti unapređenja ranog rasta i razvoja djece u USK, kao početak koordiniranog i integriranog djelovanja na unapređenju ranog rasta i razvoja djece, s posebnim naglaskom na marginalizirane grupe.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da je uz podršku i suradnju Save the Chidren Int. okončan trogodišnji projekat IFI za osnovne škole. • Odvija se i kontinuirana suradnja sa službenicima za obrazovanje OSCE, terenski ured u Bihaću. • Program podrške djeci školskog uzrasta – priprema za školu (općina Cazin) koji se provodi u suradnji sa UNICEF-om uključuje i rad sa djecom koja imaju prepreke u učenju i učešću; – obuke odgajatelja.

		2013. • Projekta u suradnji sa Save the Chidren Int. – IFI, implementacija za srednje škole. Postoji suradnja i na Projektu podrške aktivnostima za implementaciju zakona za obrazovanje odraslih USK. • OSCE, terenski ured u Bihaću,kontinuirana suradnja sa službenicima za obrazovanje po pitanju podrške inkluzivnom obrazovanju. • Program podrške djeci školskog uzrasta – priprema za školu (općina Cazin) koji se provodi u suradnji sa UNICEF-om uključuje i rad sa djecom koja imaju prepreke u učenju i učešću – obuke odgajatelja.
	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Navodi se da su sve aktivnosti, koje su navedene za evaluacijsko razdoblje, bile i u funkciji ovog cilja, te ispunjenja propisane zakonske obaveze (čl. 4 i 35) zabrane diskriminacije po bilo kojoj osnovi. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Podatke vodi Pedagoškog zavoda USK, a Ministarstvo ima mogućnost da ih koristi za potrebne planove, analize, informacije. 2013. • Ministarstvo je započelo sa formiranjem sospstvene baze podataka o učenicima iz ove populacije, nezavisno od Pedagoškog zavoda. Ova baza bi u konačnici trebala da ponudi sveobuhvatnije i detaljnije podatke, npr. I o načinu rada sa ovim učenicima, poput angažmana asistenata u nastavi i sl.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • Navodi se da Ministarstvo nije pružalo finansijsku podršku organizacijama osoba sa invaliditetom, ali da su aktivnosti koje je provodilo djelomično mogle imati i efeke ovoga cilja. 2013. • Podaci se ne navode.

Institucija		Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Unsko-sanskog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Navodi se da je Ministarstvo imenovalo predstavnika u radnu grupu koja je pripremila kantonalni Akcioni plan u oblasti unvalidnosti, koji je pripremljen u okviru Programa „Stvaranje preduslova za ostvarivanje ciljeva Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom“.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode. U napomeni se navodi da je u 2011. godini donesen Zakon o prostornom uređenju i građenju („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“ br. 10/11,13/11 i 19/11), kojim je u članu 82. regulisalo uklanjanje arhitektonskih barijera. Također, u postupku izdavanja akata o građenju Ministarstvo primjenjuje federalnu Uredbu o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stavranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjenim tjelesnim mogućnostima.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Kao mjera podrške osobama sa invaliditetom navodi se zakon spomenut u II. 2. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Nije bilo programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. 2013. • Navodi da je u 2012. godini započelo sa izradom Prostornog

		plana Unsko-sanskog kantona za period 2012.-2032. godine, te će se kroz odluku o provođenju Prostornog plana utvrditi i mjera zaštite prava osoba sa smanjenim tjelesnim sposobnostima u skladu sa federalnom Uredbom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stavranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjenim tjelesnim mogućnostima.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Nije rađen edukativni i informativni materijal. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Nije bilo aktivnosti na jačanju kapaciteta za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom. 2013. Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Nije bilo ovakvih aktivnosti. 2013. • Navodi sudjelovanje na Konferenciji za osobe sa invaliditetom u Sanskom Mostu i sastanak sa predstavnicima Koalicije organizacija osoba sa invaliditetom USK, gdje je prezentiran akcioni plan za implementaciju Strategije u ovom kantonu.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Nije bilo međusektorske suradnje. 2013. • Postojala suradnja po pitanjima navedenim u II.6. a u narednom periodu planira se suradnju sa kantonalnim Koordinacionim odborom udruženja osoba sa invaliditetom u vezi Prostornog plana USK-a. Za period 2012.-2030.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom /kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Nije bilo međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Odgovor kao u II.1. i II.7. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Ne vode se podaci. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • Nije bilo planiranih sredstava u budžetu za ove namjene. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko - dobojskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.)** **Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	I.2.) **Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.)** **Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode. U napomeni se navodi da se u zakonima iz oblasti obrazovanja, kao jedno od načela promovira načelo inkluzivnosti i u tom smislu sačinjeni su planovi i programi podrške inkluzivnog obrazovnog sistema. Djeca i mladi sa preprekama u učenju i učešću uključuju se u redovno obrazovanje, u skladu sa ocjenom komisije, pohađaju nastavu po prilagođenim nastavnim programima. Na nivou škole se formiraju stručni timovi za praćenje i pomoć ovim učenicima, kako bi postigli maksimalne obrazovne rezultate.

	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je ova vrsta aktivnosti u nadležnosti Pedagoškog zavoda, što je on i radio, ali je i Ministartsvo provelo čitav niz aktivnosti na senzibilizaciji javnosti, škola, stručnjaka, učenika i roditelja u pogledu inkluzije djece sa preprekama u učenju i učešću u redovne škole. Rezultat ovih aktivnosti Ministarstva je i taj da škole prave trogodišnje planove razvoja škole, u koje trebaju biti uključene aktivnosti u oblasti inkluzivne kulture, politike i prakse. Ove planove priprema i donosi školski razvojni tim, u koji ulaze predstavnici svih zainteresiranih aktera – nastavnici, učenici, roditelji, menadžment škole, predstavnici lokalne zajednice i nevladinih organizacija). Također, u Nacrtu zakona o obrazovanju odraslih, kao jedno od osnovnih načela je „uvažavanje različitosti potreba i mogućnosti...“, a jedan od ciljeva je „obrazovanje i stjecanje znanja, vještina i kompetencija u skladu sa ličnim sposobnostima...“. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Navodi da je kroz podršku i sudjelovanje na niz okruglih stolova nastojalo upoznati širu javnost sa filozofijom i osnovnim načelima inkluzivnog obrazovanja, ukazati na značaj partnerstva sa roditeljima, važnosti saradnje škole, roditelja i relevantnih stručnih institucija i ukazati na obavezu osiguranja jednakih prava za sve u oblasti obrazovanja. 2013. • Odgovor kao u 2012.

	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Navodi se da je u Nacrtu zakona o obrazovanju odraslih, koji je pripremljen za daljnju proceduru, kao jedno od osnovnih načela, navedeno „b)uvažavanje različitosti potreba i mogućnosti...“. Također, predviđeno je da neformalno obrazovanje mogu provoditi i ustanove za smještaj i brigu o osobama s posebnim potrebama, čime se povećavaju mogućnosti da što širi krug lica dobije znanja i vještine za rad sa osobama sa posebnim potrebama. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Ne vode se podaci. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Nije bilo planiranih sredstava u budžetu za ove namjene. 2013. •Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo zdravsva i socijalne politike Srednjo – bosanskog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi se da je Ministarstvo pružalo finansijsku podršku organizacijama osoba sa invaliditetom koji djeluju u interesu ove populacije na području kantona. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da Ministarstvo nije imalo ovih aktivnosti ali je pružalo podršku NVO u ovakvim programima. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da je po ovom pitanju Ministarstvo pružalo podrški organizacijama osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Navodi se da pri kreiranju propisa Ministarstvo vodi računa da rješenja nisu diskriminirajuća. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Ne vode se podaci. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Navodi se da Ministarstvo u skladu sa finansijskim mogućnostima pruža podršku organizacijama osoba sa invaliditetom u projektima koji su namjenjeni unapređenju položaja ov populacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvoza rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskogkantona
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. Planirana je izrada u 2014. godini. 2013. • Odgovor kao 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Ministarstvo je donijelo Pravilnik o bližim uslovima za rad ustanova za profesionalnu rehabilitaciju, kao i Pravilnik o sadržaju i načinu provođenja nadzora nad zakonitošću rada, opštih akata i stručnog rada ustanova, privrednih društava, zaštitnih radionica i radnog centra. • Urađen Elaborat o društvenoj opravdanosti osnivanja Centra za autizam. 2013. • Aktivnosti vezane za osnivanje Centra za autizam.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Ministarstvo pripremilo Izmjene i dopune Zakona radi regulisanja prava na novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane drugog lica, u skladu sa izmjenama federalnog propisa. 2013. • Podaci se ne navode.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Ministarstvo je realiziralo Program pomoći i njege u kući u partnerstvu sa kantonalnim i općinskim crvenim križem. Program je realiziran uz finansijsku podršku Ministarstva i angažman volontera. 2013. • Odgovor kao u 2012.

	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • U partnerstvu sa Informativnim centrom Lotos, radi se Časopis i drugi informativni materijali za koje Ministarstvo pruža finansijsku podršku. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je ovaj cilj realizira u partnerstvu sa Informativnim centrom Lotos i centrima za socijalni rad. Aktivnosti nisu navedene. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Navodi se da ove aktivnosti provode NVO-je, a da je Ministarstvo pružalo podršku za te namjene. Također, Ministarstvo ima partnerstvo sa NVO CRP u projektu „Najbolji model zapošljavanja osoba sa invaliditetom baziran na analizi isplativosti“, a sudjeluje i u kampanji „Ovako više ne može“, koju provodi Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da je Ministarstvo podržavalo pružanje usluga licima sa invaliditetom putem rehabilitacije i integracije u dnevnim centrima: centar za djecu sa višestrukim smetnjama „Koraci Nade“, Udruženje majke hendikepirane djece TK i udruženje roditelja djece i lica sa onesposobljenjem – URODIOL. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi da je u partnerstvu sa Međunarodnim forumom solidarnosti – EMMAUS, uspostavilo i održavalosuradnju sa Institutom za rehabilitaciju Agazi iz Italije. Saradnja uključuje Sektor zdravstva i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Tuzli. Cilj suradnje je razmjena iskustava u oblasti rehabilitacije osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao u 2012.

	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Navodi se da je Ministarstvo izdvojilo 90.000,00 KM za podršku projekata NVO-a koji su namjenjeni unapređenju položaja lica sa invaldiiteom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Putem centara i službi socijalne zaštite Ministarstvo prikuplja i vodi podatke o osobama sa invaliditetom, razvrstane po spolu. Podaci se koriste za izradu analiza, informacija i u naučne svrhe. Na bazi ovih podataka u 2012. godini je urađena analiza o zaštiti osoba sa invaliditetom 2013. godini je pripremljen naučni članak iz ove oblasti 2013. • Putem centara i službi socijalne zaštite Ministarstvo prikuplja i vodi podatke o osobama sa invaliditetom, razvrstane po spolu. Podaci se koriste za izradu analiza, informacija i u naučne svrhe. Na bazi ovih podataka u 2013. godini je pripremljen naučni članak iz ove oblasti.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • U partnerstvu sa NVO Ministarstvo je kontinuirano podržavalo integraciju osoba sa invaliditetom u dnevnim centrima ali i putem podrške rekreativnih, sportskih i dr. aktivnosti Udruženja: - Klub specijalnih sportova TK, - Centar za djecu sa višestrukim smetnjama „Koraci Nade“, - Udruženje majke hendikepirane djece TK, - Udruženje roditelja djece i lica sa onesposobljenjem – URODIOL i - dnevnih centara u općinama Živinice, Gradačac i Kalesija. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo za boračka pitanja Tuzlanskog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Nije rađeno usklađivanje zakonodavstva sa UN konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da nije bilo mjera podrške u skladu sa Strategijom ali jeste u skladu sa Zakonom o dopunskim pravima boraca i članova njihovih porodica TK-a i federalnim propisima. Mjere se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da je Ministarstvo za boračka pitanja Tuzlanskog kantona realiziralo program obezbjeđenja higijensko-sanitetskog materijala za osobe sa paraplegijom, program stambenog zbrinjavanjaputem bespovratnih i beskamatnih sredstava, program odrađivanja pripravničkog staža, program stipendiranja djece za srednje i visoko obrazovanje, a u toku je program zapošljavanja boraca i članova njihovih porodica. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi se da je Ministarstvo u evaluacijskom razdoblju provodilo edukaciju o korištenju i upotrebi higijensko-sanitetskog materijala za osobe sa paraplegijom, te edukaciju o korištenju kompjutera za slijepe osobe. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da nije bilo aktivnosti na jačanju kapaciteta za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • U napomeni se navodi da nije bilo ovakvih aktivnosti. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • U napomeni se navodi da postoji redovna suradnja sa NVO – RVI Tuzlanskog kantona, a po potrebi i sa drugim vladinim i nevladinim institucijama i organizacijama. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • U napomeni se navodi da nije bilo međunarodne suradnje ove vrste. 2013. • Odgovor kao u 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • U napomeni se navodi da se pri kreiranju programa i aktivnosti vodi računa o potrebama osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • U napomeni se navodi da Ministarstvo vodi podatke o rvi, razvrstane po stepenu invalidnosti. Podatke koristi prilikom izrade godišnjih programa i planova, informacija stanja u oblasti, formalnih analiza o stanju socijalno-statusnih pitanja boračke populacije . 2013. Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • U napomeni se navodi da je Ministarstvo finansijski podržalo organizacije RVI, koje su provodile programe kulturnih, sportski, rekreativnih i drugih društvenih sadržaja. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta Tuzlanskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Nije vršeno usklađivanje zakonodavstva sa UN konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Ministarstvo je usvojilo kriterij prema kojem se boduje uključivanje ranjivih kategorija stanovništva, gdje su navedene i osobe sa invaliditetom, za dodjelu grant sredstava prema pojedinim programima. Također, kroz subvencije su finansijski podržana udruženja koja u svoj rad i svoje programe uključuju osobe sa invaliditetom. 2013. • Četiri programa za dodjelu grant sredstava po Javnom pozivu uključivala su kriterije koji afirmišu uključivanje osoba sa invaliditetom u projekte.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Ministarstvo je implemetniralo sljedeće programe po Javnom pozivu za odabir korisnika grant sredstava „Podrška razvoju Kantona“ za 2012. Godinu, gdje je jedan od kriterija za dodjelu grant sredstava bio uključivanje u redovne tokove života ranjivih kategorija stanovništva, gdje se ubrajaju i osobe sa invaliditetom: - Program 2 - Subvencija za podršku udruženjima koja se bave promocijom i razvojem poduzetništva; - Program 5. - Subvencija za podršku udruženjima koja svojim programima/projektima potiču tradicionalna i rijetka zanimanja; - Program 7. - Subvencija za projekte koji imaju cilj podizanje poduzetničkog duha u području TK. 2013. • Ministarstvo je implemetniralo sljedeće programe po Javnom pozivu za odabir korisnika grant sredstava „Podrška razvoju Kantona“ za 2013. godinu, gdje je jedan od kriterija za dodjelu grant sredstava bio uključivanje u redovne tokove života ranjivih kategorija stanovništva, gdje se ubrajaju i osobe sa invaliditetom: - Program 2 - Subvencija za podršku udruženjima koja se bave promocijom i razvojem poduzetništva; - Program 4 – Sufinansiranje programa/projekata Udruženja inovatora; - Program 5. - Subvencija za podršku udruženjima koja svojim programima/projektima potiču tradicionalna i rijetka zanimanja; - Program 6. - Subvencija za podršku novoosnovanim MSP i obrtima.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Ministarstvo je pružilo finansijsku podršku u iznosu od 15.000,00 KM udruženju HO „Lotosice“ Tuzla za implementaciju projekta „Učimo zajedno-djelujmo zajedno“. • Također je sa 15.000,00 KM podržalo Udruženje samostalnih

		obrtnika općine Tuzla u implemetnaciji projekta „Agro-market“ u okviru kojeg je održana manifestacija i promocija tradicionalnih jela i pića i domaćih proizvoda obrtnika koji se bave uzgojem i proizvodnjom zdrave hrane i promocija starih tradicionalnih zanata i drugih obrta. Uključeno je 90 izlagača članica HO „Lotosice“. Manifestacija je bila edukativnog, humanitarnog i zabavnog karaktera. 2013. • Objavljen je Javni poziv „Podrška razvoju Kantona“ za 2013. godinu (ostaje otvoren do 18.11.2013), nakon čega sliejdi odabir projekata.
	II.5.) **Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da je, pored programa iz prethodnog cilja koji su bili i u funkciji podizanja kapaciteta, Ministarstvo sa 4.000,00 KM podržalo udruženje Kreativa iz Tuzle, koje je provelo program edukacije za 20 osoba sa inavliditetom na temu „Kada ekološki otpad postane tipični proizvod“. Cilj ovog projekta bio je da se osobe sa invaliditetom obuče za samostalan rad i učešće u projektima rada sa vunom koji su ekonomski održivi. • Ministarstvo je odobrilo i sredstva u iznosu od 2.750,00 KM Udruženju za zaštitu flore i faune Lukavac, u svrhu organizacije okruglog stola na temu „Razvoj eko-turizma na području Tuzlanskog kantona – potencijali i prednosti“. Učestvovalo je 40 osoba sa invaliditetom iz ruralnih područja, koja su informisana o mogućnostima razvoja djelatnosti iz oblasti turizma, a kao informativni materijal štampane su prigodne brošure. • Sa 4.000,00 KM podržan je i Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli po pitanju organizacije 3. Međunarodne konferencije „Ekonomija i integracija“ gdje je jedna od tema bila „Jačanje poduzetničkog duha u BiH i regionu“. Uključeno 40 osoba s invaliditetom. 2013. • Objavljen je Javni poziv „Podrška razvoju Kantona“ za 2013. godinu (ostaje otvoren do 18.11.2013), nakon čega slijedi odabir projekata.
	II.6.) **Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima**	2012. • Ponovo se navode aktivnosti kao u II.5., smatrajući da su utjecale i na ostvarivanje ovog cilja. 2013. • Navodi se da je planirana ali još nije realizirana podrška najkvalitetnijih projekata udruženja na temu konferencija, okruglih stolova, debata, medijskih sadržaja i promotivnih materijala koji bi mogli doprinijeti uključivanju osoba sa invalditetom i koji bi uključivali osobe sa invaliditetom u samu realizaciju.

	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Nije bilo međusektorske suradnje. 2013. • Ministarstvo je uspostavilo suradnju sa NVO „Centar za razvoj i podršku – CRP“ i „Inicijativa preživjelih od mina“. Uspostavljena suradnja je u funkciji izrade Akcionog plana zapošljavanja osoba sa invaliditetom. Suradnja je dio projekta „Najbolji model zapošljavanja osoba sa invaliditetom baziran na analizi isplativosti“, koji se finansira iz sredstava Evropske komisije. U cilju podrške zapošljavanju osoba sa invaliditetom Ministarstvo je uzelo učešće i u projektu izbora poslodavca godine za osobe sa invaliditetom u TK 2013.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Nije bilo međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Navodi se da Ministarstvo ima kontinuirani proaktivni odnos prema populaciji osoba sa invaliditetom u većini projekta ima za cilj da ublaži i eliminira diskriminaciju osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Ne vode se podaci. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Ministarstvo je pružalo finansijsku podršku i podsticalo uključivanje osoba sa invaliditetom kroz programe u okviru grant sredstava „Podrška razvoju kantona“. U ovim okvirima podržani su: - Program „Subvencija za podršku udruženjima koja se bave promocijom i razvojem poduzetništva“ podržan je sa 133.822,00 KM, - Program „Subvencija za podršku udruženjima koja svojim

		programima/ projektima potiču tradicionalna i rijetka zanimanja“ podržan je sa 9.000,00 KM; - Program „Subvencija za projekte koji imaju cilj podizanje poduzetničkog duha u području TK podržan je sa 76.220,00 KM. Kriterij za bodovanje programa je uključivanje osoba sa invaliditetom u projekat. 2013. • Ministarstvo planira da podrži: - Program „Subvencija za podršku udruženjima koja se bave promocijom i razvojem poduzetništva“ podržan je sa 100.000,00 KM, - Program „Sufinansiranje programa/ projekata udruženja inovatora“ podržan je sa 20.000,00 KM, - Program „Subvencija obrtnicima za očuvanje starih tradicionalnih zanata“ podržan je sa 30.000,00 KM i - Program „Subvencija za podršku novoosnovanim MSP i obrtima“ podržan je sa 60.000,00 KM. Kriterij za bodovanje za prva tri programa je uključivanje osoba sa invaliditetom u projekat, dok je za program 6. Jedan od kriterija broj zaposlenih osoba sa invaliditetom.

Institucija		Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko – podrinjskog kantona Goražde
I) Opći ciljevi Strategije	I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Navodi se da je u toku izrada kantonalnoga akcijskog plana za implementaciju Strategije, a ova aktivnost se odvija u okviru programa „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. – 2015.“ koji implementira Federalno ministarstvo rada i socijalne politike.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.

II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • U okviru svojih nadležnosti i odgovornosti Ministarstvo je dosljedno i redovno ispunjavalo obaveze u procesu pripreme federalnih propisa iz oblasti socijalne zaštite, porodične i dječije zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, kao i propisa koji će regulisati socijalni minimum i propisa o temeljnim novčanim naknadama osoba sa invaliditetom. Te obaveze su se sastojale u sudjelovanju na tematskim radionicama, raspravama i davanju mišljenja, prijedloga i sugestija na predložena rješenja. Također je bilo uključeno u pripremu i donošenje kantonalnog Akcionog plana za provedbu Strategije razvoja BiH i Strategije uključivanja BiH 2013-2014., zatim Akcionog plana za provedbu politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u F BiH 2006-2016, na području BPK Goražde za period 2013-2014. godine. U skladu sa odredbama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom u F BiH, Ministarstvo je 2011. godine izradilo i usvojilo dva podzakonska akta: Pravilnik o bližim uslovima za osnivanje i rad ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i Pravilnik o sadržaju i načinu provođenja nadzora u ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Aktivnosti za ovaj cilj se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Konastatuje se da dominira pristup zasnovan na statusu i pravima a ne na individualnim potrebama osoba sa invaliditetom (kao što je bilo i ranije, op.a.). Među najznačajnijim mjerama podrške osobama sa invaliditetom su: njega i pomoć u kući, dnevni centri u oblasti mentalnog zdravlja, fizikalne medicine, psihosocijalne podrške djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i dr. U okviru zdravstvene zaštite postoji razvijen sistem centara za rehabilitaciju u zajednici (CBR), kao i centara za mentalno zdravlje (CMZ). U okviru prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja osobama sa invaliditetom se garantira zdravstvena zaštita pod jednakim uslovima kaso i ostalim osiguranim osobama, što podrazumijeva pravo na primarnu zdravstvenu zaštitu, specijalističko-konzilijarnu i bolničko-zdravstvenu zaštitu,pravo na korištenje lijekova, pravo na stomatološko-protetsku pomoć, pravo na ortopedska i druga pomagala. Na primarnom nivou

		zdravstvene zaštite, pri domovima zdravlja, organizirani su i pružaju usluge centri za mentalno zdravlje i centri za fizikalnu rehabilitaciju, s ciljem ostvarivanja jednakih uslova za provođenje obaveznog zdravstvenog osiguranja za sve osiguranike, pa tako i za osobe a sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) **Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da Ministarstvo nije vršilo aktivnosti iz okvira ovog cilja, ali je u skladu sa raspoloživim budžetskim sredstvima pružalo podršku organizacijama osoba sa invaliditeteom koje su, između ostalih, provodile i ovu aktivnost. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) **Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da Ministarstvo tokom 2012-2013 godine provodilo aktivnosti koje su bile u funkciji jačanja kompetencija stručnjaka i podizanje stručnih kapaciteta, kako iz oblasti socijalne tako i iz oblasti zdravstvene zaštite. Jačanje tehnički kapaciteta se odvijalo u više dimenzija i programa a značajno je napomenuti projekat podrške mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavnja (SSNESP), u okviru kojeg se izvršila nabavka informatičke opreme u resornom kantonalnom ministarstvu i Kantonalnom centru za soijalni rad, a jedan od najvećih koraka u ovom smislu je rekonstrukcija Kantonalne bolnice Goražde i nabavka medicinske opreme. Sve ove aktivnosti imaju direktan ili indirektan utjecaj na osobe sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) **Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima**	2012. • Navodi se da je Ministarstvo tokom 2012. i 2013. godine podržalo i sudjelovalo u nekoliko konferencija, okruglih stolova i radionica koje su imale za cilj promicanje i zagovaranje prava i potreba osoba sa invaliditeta, a među najvažnijim su: “Obilježavanje 17. oktobra – Dana osoba sa cerebralnom paralizom u F BiH“, „Uspostavljanja platforme djelovanje unutar mreže NETSI – NETwork to Support Inclusion in BiH“, „Akcioni planovi za ostvarivanje ciljeva stsrtaegije u oblasti invalidnosti u F BiH“, „Socijalna zaštita i inkluzija u BiH“, „Njegom do aktivnog startenja“, „Metodologija za izradu prvog izvještaja baziranog na smjernicama za prepoznavanje socijalno isključnih osoba i djece u BiH“.

		2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da u utvrđivanju politike za ostvarivanje programa socijalne zaštite, Kantonalni organi vlasti ostvaruju suradnju sa udruženjima osoba sa invaliditetom. Kroz Program utroška budžetskih sredstava ovog ministarstva pruža se finansijska podrška i pomoć organizacijama osoba sa invaliditetom, kako bi se osigurali odgovarajući uvjeti za rad i stvorile pretpostavke za osnaživanje i jačanje uloge ovih organizacija u reformskim procesima. Pored toga, svrha ovog programa utroška sredstva je i unapređenje i poboljšanje saradnje sa nevladinim sektorom u cilju osiguranja podrške i pomoći vulnerabilnim skupinama stanovništva, među kojima su i osobe sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da Ministarstvo ima kontinuiranu suradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama koje na direktan ili indirektan način zastupaju prava i položaj osoba sa invaliditetom. Saradnja se uglavnom ogleda kroz zajedničku implementaciju određenih projekta i programa. Među najznačajnijima su: - „Projekat razvoja socijalno-neprofitnog stanovanja i donošenja Zakona o socijalnom stanovanju“, koji se provodi u suradnji sa organizacijom Catholic Relief Services (CRS), koji uključuje stambeno zbrinjavanje osjetljivih kategorija stanovništva među kojima su i osobe sa invaliditetom; - - „Projekat podrške umrežavanju za pomoć procesu inkluzije u BiH – NETSI“, realiziran od strane međunarodne organizacije HELP, koji je imao za cilj ojačati i podržati uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redovni školski sistem, te umrežavanje relevantnog vladinog i nevladinog sektora; - - Projekat SPI – Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH“, u čijoj implementaciji su pored glavnog nosioca UNICEF-a učestvovala sva ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite i obrazovanja, kao i mnogobrojni partneri iz nevladinog sektora i civilnog društva. Cilj projekta je unapređenje sistema socijalne zaštite i inkluzije socijalno isključene djece i omladine. - Projekat „Razvoj, testiranje i implementacija nove(ih) metodologije(a) za ciljanje nedoprinosnih novčanih naknada

		u Bosni i Hercegovini", koji provode entitetska ministarstva nadležna za psolove socijalne i boračko-invalidske zaštitet (FMRSP, MZSZRS i MRBIZRS) u suradnji sa Svjetskom Bankom (WB). 2013. • Odgovor kao u 2012.
	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Navodi se da se kod izrade programa, projektnih i drugih aktivnosti uglavnom vodi računa o potrebama osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Navodi se da se u okviru utvrđenih metodologija za prikupljanje podataka na nivou kantona i Federacije BiH, vode statistički podaci razvrstani po spolu i dobu i to: - Podaci o korisnicima prava iz socijalne zaštite; - Podaci o korisnicima prava iz zaštite civilnih žrtava rata; - Podaci o korisnicima prava po osnovu „neratnog" invaliditeta; - Podaci o korisnicima prava iz zaštite porodice sa djecom; - Podaci o korisnicima prava na zdravstveno osiguranje starijih osoba preko 65 godina starosti, te djece do polaska u osnovnu školu, ako nisu osigurana po drugom osnovu. Ovi, kao i drugi statistički podaci koriste se prilikom izrade raznih izvještaja, informacija, istraživanja, analiza, kao i u zvaničnim izvještajima o radu i programima rada u svakoj pojedinoj oblasti iz nadležnosti. Osnovni problem je što na nivou Federacije BiH ne postoje jedinstvene standardizirane statistike OSI, zatim nedovoljno razvijeni i ograničeni kapaciteti postojećih elektronskih baza podataka, te nemogućnost uvezivanja podataka različitih sistema (PIO/MIO, boračko-invalidska zaštita, socijalna i zdravstvena zaštita) 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • Navodi se da Ministarstvo kontinuirano, svake budžetske godine, finansijski podržava programe, projekte i aktivnosti organizacija osoba sa invaliditetom. Neke od finansiranih aktivnosti ovih organizacija u evaluacijskom razdoblju su:

		- Sufinansiranje dijela godišnjih operativnih troškova rada OOSI; - Sufinansiranje projekta rekonstrukcije i adaptacije „Zaštitne radionice“ Udruženja oboljelih od cerebralne paralize i distrofije BPK; - Sufinansiranje održavanja okruglog stola povodom 17. oktorbra – Dana osoba sa cerebralnom paralizom i distrofijom u F BiH. 2013. Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
I) Opći ciljevi Strategije	I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Vlada Bosansko–podrinjskog kantona Goražde donijela Uredbu o urbanističko-tehničkim uvjetima, prostornim standardima i normativima za otklanjanje i sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera za kretanje osoba sa invaliditetom koje koriste tehnička i ortopedska pomagala („Službene novine BPK Goražde“ broj 14/1), koja propisuje elemente za urbanističko i arhitektonsko planiranje i projektovanje, izgradnju i izvođenje drugih zahvata u prostoru, kako bi se omogučio što lakšti pristup osobama sa invaliditetom sredstvima prevoza, javnim pješačkim površinama, javnim i zgradama kolektivnog stanovanja. S tim u vezi je za osobe sa invaliditetom izvršena izgradnja adekvatnog prilaza institucijama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde. Također jei pozitivnim zakonskim propisima, kako Federacije BiH, tako i Bosansko-podrinjskog kantona

		Goražde propisana obaveza da projektna dokumentacija mora sadržavati planiranu izgradnju nesmetanog prilaza objektu za osobe sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta Hercegovačko - neretvanskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.

II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da su zakoni i propisi iz nadležnosti Ministarstva usklađeni sa UN konvencijom o pravima osoba sa inavliditetom, te da Pedagoški standardi uvažavaju složenost odgojno-obrazovnog rada, a planira se i dopuna standarda. U toku je izmjena pravilnika o odgoju i obrazovanju djece sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je osiguranje jednakih mogućnosti zasnovano na normativima i standardima, pitanje pristupačnosti i opreme je kontinuiran proces i kao takav zahtjeva kontinuirana ulaganja, a u nadležnosti je općina kao osnivača škola. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Ministarstvo povećalo broj asistenata u nastavi, sa planom integracije pripravničkog staža u proces asistencije, a Ministarstvo je pripravnike oslobodilo plaćanja polaganja pripravničkog ispita. U skladu sa Pravilnikom stručnu podršku školama pruža stručni Mobilni tim ministarstva. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da su pitanja iz ovog cilja na nivou škola i da se glavnom na tom nivou i rješavaju uz podršku NVO. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Navodi se da su pitanja iz ovog cilja na nivou škola, da se odvija stalna suradnja sa porodicama, a da su djeca uključena u kulturne aktivnosti škole. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Navodi se da postoji suradnja između redovnih i specijalnih odgojno-obrazovnih ustanova, no ista nije sistemski rješena, postoji plan kreiranja protokola o suradnji. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Navodi se da se statistika i izvještavanje vodi u okviru inkluzivnog obrazovanja, te da se podaci odnose na hronološku dob, uzras, pol i procjenu postignuća. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo građenja i prostornog uređenja Hercegovačko - neretvanskog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da je Ministarstvo donijelo novi Zakon o građenju („Službene novine HNK“ broj 4/13), kojim je propisana obaveza, kako kod izgradnje novih objekata, tako i kod već izgrađenih, uklanjanje arhitektonskih barijera i osiguranje nesmetanog pristupa i kretanja osobama sa invaliditetetom. Ministarstvo je pripremilo i u proceduri je usvajanja i donošenja novog Zakona o prostornom uređenju, koji na adekvatan način izjednačava mogućnosti osoba sa invaliditetom u dijelu koji se reguliše predmetnim zakonom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom/ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša Zapadno - hercegovačkog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	2012. • Navodi se da je Ministarstvo donijelo novi Zakon o prostornom uređenju i gradnji („Narodne novine ŽZH“ broj:13/13), te je na temelju ovog zakona u pripremi Pravilnik o uklanjanju arhitektonskih barijera kojim se utvrđuju prostorni standardi, urbanističko-tehnički uvjeti i normativi za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka koje mogu sprečavati ili ometati ili u znatnoj mjeri otežati kretanje, boravak i rad osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invalidit./kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invalidit./ kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Sarajevskog kantona
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. U napomeni se navodi da izradu Akcionog plana za implementaciju Strategije u Sarajevnsom kantonu vodi Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom u okviru Programa „Podrška izrade lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.“, koji implementira Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • U napomeni se navodi da se Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Sarajevskog kantona redovno usklađuje sa federalnim zakonom iz ove oblasti.. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Nije bilo aktivnosti na uvođenju elemenata i mjera podrške osobama sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Kao aktivnost ovog cilja u napomeni se navodi da je Ministarstvo sufinansiralo programe udruženja osoba sa invaliditetom koji svojim aktivnostima djeluju u najboljem interesu populacije koju zastupaju.

		2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) **Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom**	2012. • U napomeni se navodi da sufinansiranje programa udruženja osoba sa invaliditetom između ostalog uključuje i štampanje informativno-edukativnih materijala. Ministarstvo nije radilo edukativne i informativne materijale. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.5.) **Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom**	2012. • Nije bilo aktivnosti na jačanju kapaciteta za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) **Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima**	2012. • U napomeni se navodi da Ministarstvo nije imalo ovakvih aktivnosti, ali su predstavnici ministarstva prisustvovali svim aktivnostima ove vrste koje su organizovali relevantni subjekti. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) **Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste**	2012. • Postoji međusektorska suradnja. U napomeni se navodi da Ministarstvo ima redovnu suradnju sa udruženjima osoba sa invaliditetom, koja konsultuje po pitanjima koja se tiču ove populacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) **Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste**	2012. • Nije bilo međunarodne suradnje. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.9.) **Mjere eliminacije diskriminacije**	2012. • Postoje mjere eliminacije diskriminacije. U napomeni se navodi da Ministarstvo imaredovnu suradnju sa udruženjima osoba sa invaliditetom, koja konsultuje po pitanjima koja se tiču ove populacije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) **Statistika i izvještavanje**	2012. • Vode se statistički podaci. U napomeni se navodi da JU Centar za socijalni rad vodi statističke podatke o osobama sa invaliditetom po starosnoj i spolnoj strukturi, vrsti i stepenu invaliditeta (SOTAC baza), a Ministarstvo ove podatke koristi kod izrade informacija, analiza, izvještaja i drugih dokmenata iz ove oblasti. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) **Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo**	2012. • Navodi se da Ministarstvo redovno, svake godine finansijski podržava rad udruženja osoba sa invaliditetom koja za dobrobit ove populacije djeluju u Kantonu Sarajevo. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		**Ministarstvo zdravstva Sarajevskog kantona**
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.)** **Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Navodi se da Ministarstvo nema vlastitu strategiju. Ona će biti u sklopu zajedničke (međusektorske) strategije za Kanton Sarajevo, čija je izrada u toku. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) **Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije**	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.

II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Podaci se ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Navodi se da osobe sa invaliditetom kontinuirano ostvaruju prava na ortopedska pomagala u Zavodu zdravstvenog osiguranja KS što je u skladu sa Uredbom o obimu, uslovima i načinu ostvarivanja prava osiguranih lica na korištenje ortopedskih i drugih pomagala, endoproteza, stomatološko – protetske pomoći i stomatološko – protetskih nadomjestaka (“Službene novine Kantona Sarajevo”, br. 38/07 i 29/08). Ministarstvo radi na planu proširenog obima prava iz oblasti zdravstvene zaštite a koji se odnosi na lijekove, ortopedska pomagala za ratne vojne invalide, konkretno, radi na implementaciji Odluke o proširenom obimu prava za korištenje ortopedskih pomagala, lijekova, medicinsko-sanitetskih sprava i materijala za ratne vojne invalide sa područja Kantona Sarajevo (»Službene novine Kantona Sarajevo«, br: 13/04, 11/06, 16/11). Osobe sa invaliditetom kao i drugi korisnici zdravstvenu zaštitu na primarnom nivou u Kantonu Sarajevo mogu ostvariti u JU Dom zdravlja KS koja djeluje u: 1. Ambulantama porodične/obiteljske medicine na 75 lokaliteta - kroz timove porodične/obiteljske medicine 227, 2. Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju pri Domovima zdravlja općina na 7 lokaliteta, 3. Centrima za mentalno zdravlje na 7 lokaliteta. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • Navodi se da su putem Zavoda zdravstvenog osiguranja štampane brošure i plakate o pravima na ortopedska pomagala. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.5.) **Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da u smislu ovog cilja Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo, u razdoblju 2011.-2013. godina, ima 6 novootvorenih ambulanti (Velešići, Tarčin, Rakovica, Binježevo, Briješće i Mrakovo), sa dobro riješenim arhitektonskim barijerama. • U toku je Projekat informatizacije u javnim zdravstvenim ustanovama na Kantonu Sarajevo, čijim okončanjem će biti moguće zakazivanje medicinskih pregleda elektronskim putem, što je za osobe sa invaliditettom od velikog značaja. • Također, JU Zavod za žene i materinstvo je na zahtjev NVO- a, nabavila pokretni ginekološki sto za izvođenje ginekološkog pregleda za potrebe žena sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) **Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima**	2012. • Navodi se da u javnim zdravstvenim ustanovama Kantona Sarajevo prilikom ostvarivanja zdravstvene zaštite osobe sa invaliditetom imaju pravo prvenstva. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) **Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste**	2012. • Navodi se da prilikom kreiranja i usvajanja zakonskih propisa koji se odnose na Listu ortopedskih pomagala kao i Listu lijekova što je u skladu sa novčanim mogućnostima Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, postoji kontinuirana saradnja sa Udruženjima koja okupljaju osobe sa invaliditetom. Tako je kreirana i Uredba o obimu, uslovima i načinu ostvarivanja prava osiguranih lica na korištenje ortopedskih i drugih pomagala, endoproteza, stomatološko – protetske pomoći i stomatološko – protetskih nadomjestaka (“Službene novine Kantona Sarajevo”, br. 38/07 i 29/08).Nije bilo međusektorske suradnje. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • U napomeni se navodi da Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo nema značajne saradnje sa međunarodnim organizacijama 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • U napomeni se navodi da u javnim zdravstvenim ustanovama Kantona Sarajevo prilikom ostvarivanja zdravstvene zaštite imaju pravo prvenstva pri ostvarivanju zdravstvene zaštite osobe sa invaliditetom 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • Navodi se da Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo ima Evidenciju osiguranika Kantona Sarajevo po sistemu jedinstvenog matičnog broja a koji ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na ortopedska pomagala i lijekove. Evidencija se vodi u odnosu na ostvarena prava na ortopedska pomagala koja osiguranik ostvari prema medicinskim indikacijama, što je u skladu sa Uredbom o ortopedskim pomagalima i Listi lijekova. Ministarstvo zdravstva ima Evidenciju ratnih vojnih invalida po sistemu jedinstvenog matičnog broja koji ostvaruju pravo na prošireni obim prava i to na ortopedska pomagala, lijekove što je uskladu sa Odlukom o proširenom obimu prava. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • U napomeni se navodi da je Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo u proteklim godinama kroz Javni poziv za projekte nevladinih organizacija iz oblasti zdravstva finansijski podržalo projekte udruženja koji okupljaju osobe sa invaliditetom. Finansijska sredstva za provođenje postupka Javnog poziva za nevladine organizacije i projekte iz oblasti zdravstva Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo su bila skromna. 2013. • Odgovor kao za 2012.

Institucija		Ministarstvo graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona 10.
I) Opći ciljevi Strategije	**I.1.) Izrada sektorskog Akcionog plana za implementaciju Strategije**	2012. • Nije urađen sektorski Akcioni plan za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	I.2.) Uvođenje budžetskog koda za implementaciju Startegije	2012. • Nije uveden budžetski kod za implementaciju Strategije. 2013. • Odgovor kao za 2012.
II) Sektorski ciljevi Strategije	**II.1.) Usklađivanje zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom**	2012. • Navodi se da Ministarstvo pokrenulo aktivnosti na izradi Nacrta zakona o prostornom uređenju, koji je upućen općinama na razmatranje, a u toku su aktivnosti i na pripremi zakona o gradnji. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.2.) Uvođenje elemenata ili mjera podrške osobama sa invaliditetom	2012. • Ne navode se relevantni podaci. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.3.) Implementacija programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom	2012. • Nije bilo programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.4.) Izrada edukativnog i informativnog materijala korisnog osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da nisu provođeni posebni programi od strane Ministarstva koji bi rezultirali edukativne i informativne materijale. 2013. • Odgovor kao za 2012.

	II.5.) Jačanje kapaciteta (kadrovskih i tehničkih) za kvalitetniju podršku osobama sa invaliditetom	2012. • U napomeni se navodi da nije vršena edukacija stručnjaka, nabavka opreme, niti je vršeno prilagođavanje prostora. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.6.) Promicanje i zagovaranje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te podizanje društvene svijesti o ovim pitanjima	2012. • U napomeni se navodi da je podržano održavanje okruglih stolova, davane su sugestija za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom, ali se konkretne informacije i podaci ne navode. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.7.) Uspostvaljanje međusektorske suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invalidit./kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • U napomeni se navodi da postoji suradnja sa ministarstvom zdravstva i socijalne zaštite Kantona 10. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.8.) Uspostvaljanje međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invalidit./kreiranje i provođenje programa ove vrste	2012. • U napome ni se navodi da nije bilo međunarodne suradnje u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom – kreiranje i provođenje programa ove vrste. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.9.) Mjere eliminacije diskriminacije	2012. • U napomeni se navodi da se vodi direktna briga o osobama s invaliditetom kroz donođenje potrebne zakonske regulative. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.10.) Statistika i izvještavanje	2012. • U napomeni se navodi da Ministarstvo ne vodi ovu vrstu statističkih podataka. 2013. • Odgovor kao za 2012.
	II.11.) Podrška i podsticaj uključivanja osoba sa invaliditetom u društvo	2012. • U napomeni se navodi da nije bilo planiranih sredstava u budžetu za ove namjene. 2013. • Odgovor kao za 2012.

7. Zaključna razmatranja

Iako su u njenu izradu i usaglašavanje, a zatim prezentaciju i promociju bili uključeni svi nadležni federalni i kantonalni organi, organizacije osoba sa invaliditetom sa svih razina organizovanja, kao i politička i akademska zajednica, evaluacija implementacije Strategije koju je provelo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, dala je zabrinjavajuće rezultate.

Od 79 evaluacijskih upitnika koji su upućeni na adrese nadležnih federalnih i kantonalnih institucija, odgovor je došao od 21 institucije.

Sa federalnog nivoa odgovre su dostavili Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, Federalno ministarstvo zdravstva i Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta. Uz Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, ovo jesu ključni, ali ne i jedini važni resori u kojima se rješavaju pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je prema informacijama u upitniku u svoj program rada uvrstilo obaveze iz Startegije, pa iako nije donijelo akcijski plan definiran u općim cilju 1., niti uvelo poseban budžetski kod definiran u općem cilju 2., ovo ministarstvo je radilo u skladu sa zadacima dodijeljenim mu u Strategiji i izdvajalo je značajna sredstva za te svrhe. Ohrabruje činjenica da su provođeni programi podrške inkluzivnom obrazovanju i to na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, da se djelovalo na jačanju kadrovskih i tehničkih kapaciteta kroz edukaciju stručnjaka, nabavku i uvođenje u nastavu opreme, učila i stručne literature za inkluzivnu nastavu, štampanje obrazovnih materijala u prilagođenim tehnikama i formatima, da su rađeni pravilnici i smjernice za inkluzivnu nastavu, kao i da su vršene medijske promocije i podizanje svjesti o važnosti inkluzivnog obrazovanja.

Može se zaključiti da je Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke s odgovornošću pristupilo svojoj ulozi u pogledu izvršavanja ciljeva Strategije koji su postavljeni za sektor obrazovanja, ali i da ima još puno obaveza. Posebno je bitno (u upitniku nije precizirano) pitanje usklađivanja propisa sa odredbama UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, vođenje podataka u svrhu kreiranja rješenja i unapređenja stanja u ovoj oblasti, kao i uspostavljanje suradnje sa relevantnim domaćim i međunarodnim subjektima. Kao važno pitanje uočeno je da nije bilo aktivnosti na inkluziji osoba sa invaliditetom u sistemu visokog obrazovanja, što je Startegijom obuhvaćeno kao bitno pitanje.

Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata načelno je pokazalo razumijevanje obaveza iz Strategije, ali u evaluacijskom razdoblju praktično nije pristupilo izvršavanju obaveza niti iz općih niti iz sektorskih ciljeva. Brigu o populaciji osoba sa ratnim vojnim invaliditetom nastavilo je u pravcu razvijenog modela, koji prvenstveno i dominantno uključuje novčane transfere. Prema dostavljenim informacijama, ostale aktivnosti koje bi unaprijedlile psihosocijalni i ekonomski položaj osoba sa invaliditetom, a koje su navedene u upitniku, nisu vršene.

Može se zaključiti da Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, kao jedno od ključnih resora u procesu uvođenja novih pristupa u oblasti invaliditeta, ima još puno obaveza kojima je zaduženo u Strategiji i koje u pojedinačnom ili u multisektoralnom djelovanju treba izvršavati. Primarni zadatak na kojem se treba raditi jeste uspostavljanje zakonodavstva koje će invaliditet procjenjivati prema posljedici a ne uzroku i koje će naknade za ratne zasluge odvojiti od invaliditeta, jer je samo tako moguće prevazići izrazitu diskriminaciju među osobama sa invaliditetom, a da se ratnim vojnim invalidima ne uskrati uvažavanje doprinosa u ratu.

Federalno ministarstvo zdravstva je pripremilo Akcioni plan za implementaciju Strategije, ali ga ne provodi, jer nije uvelo budžetski kod zbog nedostatka finansijskih sredstava. Ipak, značajan dio aktivnosti ministarstva direktno ili posredno obuhvaća ciljeve Strategije i mjere Akcionog plana. Prema dostavljenim informacijama Federalno ministarstvo zdravstva je radilo na usklađivanju zakonodavstva sa evropskim i međunarodnim dokumentima, na donošenju provedbenih akata, kreiranju i usvajanju značajnog strateškog dokumenta, osnivanju radnih tijela za sprovođenje zakona i politika. U smislu provođenja programa za podršku i unapređenje položaja osoba sa invaliditetom navodi se veći broj projekta i aktivnosti koji su od univerzalne dobrobiti, pa samim tim su korisni i za osobe sa invaliditetom. Provođene su i mjere podizanja stručnih potencijala zdravstvenih radnika kroz programe edukacije, povećanje kadrovskih kapaciteta kroz nova upošljavanja, podizanje materijalnih reusursa zdravstvene zaštite kroz više programa prostornog i tehničkog opremanja, podizanje svijesti kroz antistigma programe, štampanje edukativnih i informativnih materijala, a pružali su i finansijsku i stručnu podrška programima unapređnja položaja osoba sa invaliditetom. Razvijena je suradnja sa organizacijama osoba sa invaliditetom kao i sa međunarodnim organizacijama, uz čiju podršku se s posebnom pažnjom radi na unapređenje usluga osobama sa invaliditetom, a u poslednje vrijeme fokus je na polju rane detekcije i intevencije.

Posmatrano u cjelosti, prema dostavljenim informacijama, Federalno ministarstvo zdravstva je pokazalo odgovornost u odnosu na pitanja i probleme invaliditeta. Nije direktno implementiralo obaveze iz Strategije, ali su mnoge aktivnosti ministarstva po svojoj prirodi značajne za osobe sa invaliditetom. Ipak, sektor zdravstva je od posebnog značaja za populaciju osoba sa invaliditetom,

posebno zbog preventivne uloge, rane detekcije i intervencije, evidencije i praćenja, te osiguranja posebnih specijaliziranih programa integracije i uključivanja, koji su dfinirani u Strategiji i kojima bi se u narednom periodu trebala posvetiti odgovarajuća pažnja.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta također nije donijelo akcijski plan niti uvelo poseban budžetski kod, ali su aktivnosti koje su mu dodijeljene Strategijom usklađene sa aktivnostima definiranim Akcijskim planom realizacije Projekta „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u F BiH“ (20013-20015). Ovaj akcijski plan je operativni mehanizam strateškog dokumenta Ministarstva u okviru kojeg se osobama sa invaliditetom pružala i pruža podrška da osnuju ili razviju poduzetničke ideje i projekte.

Može se zaključiti da su u okviru nadležnosti ovog ministarstva osobe sa invaliditetom imale odgovarajuću podršku, čija vrijednost nije samo u ekonomskom osnaživanju, nego i u poticaju društvene integracije, ohrabrivanju poduzetničkih potencijala osoba sa invaliditetom, i indirektno, iako se to u informaciji ne prepoznaje i ne navodi, u podizanju svijesti javnosti o potrebi afirmacije socijalnog uključivanja ove populacije. Postojao je aktivan i odgovoran odnos prema osobama sa invaliditetom, ali nije direktno vođen obavezama Strategije, što bi u budućnosti bilo važno, posebno u smislu vođenja odgovarajuće statistike i praćenja projekta i programa podrške ovoj grupi korisnika.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pripremalo godišnje planove implementacije Strategije i uvelo je poseban transfer u budžetu. Provođenje obaveza iz Strategije velikim dijelom se realiziralo kroz aktivnosti stvaranja mehanizama za implementaciju Strategije na lokalnom nivou. Naime, iako je pitanje invaliditeta u nadležnosti i kantona i općina, te u tom kontekstu obaveza ovih nivoa vlasti da urade odgovrajuće operativne dokumente, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je prepoznalo rizik odgađanja te obaveze, a samim tim i nemogućnost izvršavanja ciljeva Strategije, te je u prvom koraku odlučilo podržati izradu lokalnih/kantonalnih Planova akcije za implementaciju Strategije. Kao pravac optimalnog djelovanja prepoznata je saradnja sa organizacijama osoba sa invaliditetom. U tom smislu osnovane su koalicije organizacija osoba sa invaliditetom u svim kantonima, provedena je odgovarajuća edukacija i koalicije su u suradnji sa zaintresiranim akterima iz vladinih institucija, pristupile, odnosno u pet kantona su već izradile akcione planove i pokrenule lobiranju za njihovo usvajanje u kantonalnim skupštinama. Prvi puni rezultat ovog programa ostvaren je u Posavskom kantonu, gdje je uz podršku ovog ministarstva u 2012.-oj godini pripremljen Akcioni plan, a 26.11.2013. godine i usvojen u Skupštini kantona. Stvaranje okvira i definiranje prioriteta na kojima će lokalni nivoi vlasti djelovati ohrabruju nadu da će krajnji cilj Strategije biti dostignut, a to je stvaranje jednakih prilika za osobe sa invaliditetom i podizanje resursa i spremnosti lokalne zajednice da djeluje u ovom kontekstu.

Sudeći prema dobivenim podacima, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je nažalost jedno od rijetkih ministarstava koje je u smislu obaveza usklađivanja zakonodavstva sa UN Konvenciojom o pravima osoba sa invaliditetom i drugim međunardnim normama, imalo značajnih aktivnosti. Kao što je navedeno u tabelarnom pregledu aktivnosti, u izvještajnom razdoblju vođene su aktivnosti na izmjenama postojećih, kao i pripremi i donošenju novih propisa, koji su u funkciji usklađivanja i stvaranja boljeg i pravednijeg zakonskog okvira za osobe sa invaliditetom.

Posebno su značajni rezultati u pogledu općeg cilja 5., koji se odnosi na osnivanje Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je ustrajno vodilo aktivnosti da se ovaj cilj realizira, što je krajem 2013. godine dalo rezultate, jer je Vlada Federacije BiH donijela Uredbu o osnivanju Ureda za pitanja invaliditeta, koji će osigurati institucionalnu podršku implemntacije ove Startegije, te rješavanje i drugih pitanja od značaja za položaj osoba sa invaliditetom.

U cilju podizanja svijesti javnosti, jačanju kapaciteta i stvaranju odgovarajućeg ambijenta, Ministarstvo je organizovalo konferenciju, više okruglih stolova, prigodne medijske emisije, obilježavanje datuma značajnih za osobe sa invaliditetom, kao što su 21. mart i 3 decembar. a sudjelovalo je i u mnogim domaćim i međunarodnim događajima ove vrste, koje su rganizovali drugi akteri ili suradnici, gdje je na prigodan način i uz odgovarajuće teme afirmiralo potrebe, prava i mogućnosti osoba sa invaliditetom, te nužnost uvođenja novi pristupa u ovoj oblasti.

Također, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je provodilo značajne aktivnosti u smislu uvođenja novih pristupa u oblasti invalidnost, a posebnu reformsku snagu imaju aktivnosti na deinstitucionalizaciji i otvaranju stambenih jedinica za život u lokalnoj zajednici osoba sa invaliditetom. U okviru „Programa za žrtve ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture i njihove porodice u Bosni i Hercegovini 2013. – 2016." definirano je niz novih specifičnih mjera i aktivnosti koje su u funkciji podrške osobama koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje u ratu, a mnoge od ovih žrtava su osobe sa trajnim mentalnim i/ili fizičkim invaliditetom.

Kroz obuke za izradu lokalnih planova akcije, kao i niz drugih edukativnih programa i aktivnosti, koje su organizirali i/ili u kojima su sudjelovali uposlenici i rukovodioci minsitarstva, kontinuirano se djelovalo na podizanju kapaciteta na pružanju podrške i izvršenju obaveza u oblasti invaliditeta. Posebno je značajna da je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u svoj prisup i rad usvojilo jedan od ključnioh principa Politike u oblasti invalidnosti a to je multisektoralni i multidisciplinirani pristup, što je vidljivo gotovo u svim navedenim programima i projektima koje je provodilo ovo ministarstvo. Sa organizacijama osoba sa invaliditetom nije uspostavljena samo dobra suradnja već im se kontinuirano pružala financijska podrška za izvršavanje osnovnih aktivnosti, što je predstavljalo stabilnu bazu za razvijanje njihovih kapaciteta. Kada je riječ o vođenju i korištenju statističkih podataka, ovo ministarstvo je posvećivalo pažnju pitanju baze podataka, rađena su unapređenja, posebno u dijelu formata izvještaja, a u budućnosti se treba posvetiti

pažnja uvođenju novih korisnih varijabli u bazi, kao što je socijalni karton, odgovarajući segmenti porodične anamneze i sl.

Posmatrano u cjelosti, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pristupilo odgovorno i sveobuhvatno izvršavanju svojih obaveza iz Strategije, pa i više od toga, uključilo je svoje materijalne i ljudske resurse na stvranju uvjeta na nižim nivoima vlasti da se ciljevi Strategije dostignu. U budućnosti je potrebno nastaviti na svim započetim aktivnostima, posebno na donošenju zakona koji su pripremljeni i na stvaranju odgovarajućeg zakonodavnog okvira, kao i zakona kojima će se regulisati oblast usluga i servisa podrške. Od najveće važnosti je izrada i donošenje zakonodavstva koje prevazilazi diskriminaciju, pa je u tom smislu potrebno u suradnji sa ministarstvom za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata Federacije BiH i organizacijama koje zastupaju ovu populaciju, raditi na zakonskom rješenju koje će izjednačiti prava po osnovu invaliditeta, a ratnim vojnim invalidima dodijeliti borački dodatak kao zasluženo priznanje države.

U životu osoba sa invaliditetom od primarnog je značaja i arhitektonska prilagođenost prostora, a u postojećim prilikama arhitektonske barijere su još uvijek izrazito prisutne.

Ministarstvo nadležno za ovaj resor nije se uključilo u evaluaciju, a tako pasivan odnos indicira da se obaveze iz Strategije ne prihvataju i ne rješavanju sa dužnom odgovornošću.

Za kvalitetan život osoba sa invaliditetom važni su i sadržaji iz sporta i kulture, odnosno dostupnost bavljenja aktivnostima ove vrste. Poznati su uspjesi i medalje timova osoba sa invaliditetom na svjetskim takmičenjima, ali i činjenica da ova oblast za osobe sa invaliditetom nije adekvatno sistemski uređena (barem nije bila uređena u vrijeme izrade Strategije), što im uskraćuje priliku jednakih mogućnosti u korištenju dobrobiti sporta i rekreacije.

Federalno minstarstvo kulture i sporta nije odgovorilo na evaluacijski upitnik, a takvim odnosom nije pokazalo odgovornost koja mu pripada u pogledu osoba sa invaliditetom.

Sa kantonalnog nivoa odgovore su dostavili iz Unsko sanskog, Tuzlanskog, Bosansko-podrinjskog, Srednjo-bosanskog, Hercegovačko-neretvanskog, Zapadno-hercegovačkog i Sarajevskog kantona. Radi se uglavnom o odgovorima ministarstava nadležnih za obrazovanje i nauku, zdravstvo i socijalnu politiku, a bilo je nekoliko odgovora i iz kantonalnih ministarstva nadležnih za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline, boračka pitanja, gospodarstvo, razvoj i poduzetništvo i zdravstvo. Nijedno od navedenih ministarstava nije dosljedno provodilo aktivnosti koje su planirane Startegijom, jer u ovom razdoblju (osim Posavskog kantona koje je to izvršilo na kraju 2013. godine), nije donesen kantonalni akcioni plan za izvršenje

ciljeva i mjera Startegije. Međutim, mnoge aktivnosti koje se navode u evaluacijskom upitniku kompatibilne su sa ciljevima Strategije i mogu se prihvatiti kao doprinos i podrška novim pravcima u oblasti invalidnosti. Također se može zaključiti da su bili aktivni oni kantonalni resori/ ministarstva koji su bili aktivni na federalnom nivou, a i vrsta/sadržaj aktivnosti je manje-više isti ili a se može ocijeniti kompatibilnom.

U tom smislu kantonalna ministarstva nadležna za obrazovanje i nauku najvećim dijelom su radila na stvaranju uvjeta i uvođenju programa inkluzije u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama, dok su u Unsko-sanskom kantonu provodili i program za obrazovanje odraslih s ciljem usklađivanja nastavnih planova sa zahtjevima i potrebama tržišta rada.

Izuzev kantona gdje su zdravstvo i socijalna zaštita u okviru jednog ministarstva, od kantonalnih ministarstava zdravstva, samo je iz Sarajevskog kantona došao odgovor. Prema dostavljenim podacima bilo je više aktivnosti koje su po svom sadržaju značajne za osobe sa invaliditetom i u osnovi su usklađene sa aktivnostima koje provodi nadležno federalno ministarstvo, što se može vidjeti u tabelarnom prikazu.

Ministarstva nadležna za boračko-invalidsku zaštitu u kantonima, kao i nadležno federalno ministarstvo, uglavnom provode programe i obaveze definirane postojećim zakonom i nisu imali aktivnosti koje se mogu podvesti pod ostvarivanje ciljeva Strategije.

Kantonalna ministarstva nadležna za poslove prostornog uređenja, urbanizma i građenja uglavnom navode da su donijela ili su u proceduri donošenja zakonodavstva kojim će se definirati prostorni standardi, urbanističko-tehnički uvjeti i normativi za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka koje mogu sprečavati ili ometati ili otežati kretanje, boravak i rad osoba sa invaliditetom. Međutim, nema podataka, niti se o tome iz dostavljenih informacija može zaključivati da li su nadležne institucije ovog resora donijele plan ili pristupile uklanjanju postojećih arhitektonskih barijera, ko je odgovoran i kako će se to rješavati, da li imaju uvid u kojoj mjeri su te barijere prisutne u sredini u kojoj osobe sa invaliditetom imaju primarne potrebe, kao što su javne ustanove (obrazovne, zdravstvene, kulturne, itd.), koliko su zadovoljeni standardi tamo gdje je izvršeno prilagođavanje (npr. prema primjedbama OOSI neke kose rampe u Kantonu Sarajevo su opasne za korištenje zbog velike kosine).

Kao što je prethodno rečeno, ovo je jedan od najvažnijih resora za normalan život i uključivanje osoba sa invaliditetom u društvo, a većina pitanja iz ove oblasti su u nadležnosti kantona, tako da kantonalna ministarstva nadležna za ovu oblast imaju veliku odgovornost u odnosu na položaj i život osoba sa invaliditetom.

Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta u Tuzlanskom kantonu je kao i nadležno federalno ministarstvo, provodilo programe koji ohrabruju i daju prednost osobama sa invaliditetom da kreiraju i provode biznis planove ili da se zaposle u okviru takvih planova, a provodilo je i projekte edukacije i jačanja kapaciteta u suradnji sa organizacijama osoba sa invaliditetom, što se može ocijeniti korisnim načinom suradnje i značajnim angažmanom ovog sektora u odnosu na pitanja invaliditeta, koji treba nastaviti i proširivati. Posebno je važno da se ovakav odnos i pristup u izvršavanju nadležnosti proširi i na druge kantone.

Ono što se može smatrati najvažnijm podatkom iz ove evaluacije jeste upućenost u postojanje/sadržaj i obaveze Startegije, kao i razumijevanje novih ideja i pravaca koje ona trasira. Međutim, dvije kantonalne institucije su se oglasile nenadležnim po pitanjima definiranim u upitniku i ovo predstvlja najnepoželjniju situaciju koju smo u ovom procesu evaluacije mogli dobiti. Naime, ovakav odgovor ukazuje na prostu činjenicu da ni nakon deceniju intenzivnih aktivnosti na podizanju svijesti o pitanjima invaliditeta koje je vodilo Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji sa resornim kantonalnim ministarstvima, nevladinim organizacijama i organizacijama osoba sa invaliditetom, kao i vrlo intenzivnih aktivnosti i sveobuhvatne uključenosti svih vladinih i nevladinih aktera u proces pripreme okvirnog dokumenta Politika u oblasti invalidnosti, iz koje je proizašla Starategija, te da ni poslije usvajanja UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetetom, koja decidno propisuje odgovornost vlasti u kojoj su i resori koji su se oglasili nenadležnim, stanje nije ni blizu onoga što bi moralo biti. Pitanje invaliditeta je pitanje koje ulazi u sve resore, ne postoji oblast koja se smije odreći odgovornosti u ovom pogledu. Decenijama, pa i stoljećima ustanovljena praksa da se svi zahtjevi koji dolaze od osoba sa invaliditetom ili se odnose na ovu populaciju adresiraju na socijalni sektor, u nekim resorima još nije promijenjena. U tom kontekstu, čak i neki resori koji su bili uključeni u pripremu Strategije, nastavili su staru praksu i ostali ravnodušni na obaveze u čijem su definiranju sudjelovali i koje su u procesu usvajanja prihvatili.

Uvijek se mora imati u vidu da resor koji pri kreiranju rješenja iz svoje oblasti nije osjetljiv na zahtjeve i potrebe osoba sa invaliditetom, krši prava ove populacije, a kada ta pitanja delegira u socijalni sektor onda radi diskriminaciju koja je zabranjena po Ustavu BiH i Federacije BiH i mnogim domaćim i međunarodnim normama. Time, ne samo da uskraćuje prava osoba sa invaliditetom i otežava njihov život, nego narušava ugled i položaj Bosne i Herecegovine i dovodi u situaciju da država prima negativne izvještaje UN tijela koji prate sprovedbu međunarodnih pravnih instrumenata, ali otvaraju prostor i za tužbe pred međunarodnim sudovima, a ovo pitanje bi se moralo puno ozbiljnije shvatiti.

Primjera radi, jedna od kantonalnih institucija koja se oglasila nenadležnom odgovorna je za urbanizam i građenje. Ako ovakva institucija nema u najmanju ruku

uvid u odgovornost a kamoli senzibilitet, onda se osobe sa invaliditetom, zbog arhitektonskih barijera, neće moći kretati, a tom logikom neće se moći ni obrazovati, raditi, baviti kulturnim, sportski, zabavnim sadržajima, itd. Nema dvojbe, a o tome je već ranije dovoljno rečeno, institucija koja se oglasila nenadležnom u vrhu je nadležnih i odgovornih za uključivanje i izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom.

Konačno, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je donijela Uredbu o osnivanju Ureda Vlade Federacije BiH za pitanja invaliditeta i to je veoma značajan korak u implementaciji ciljeva Strategije. Funkcija i obaveza Ureda biće da osigura izvršavanje zadataka i ostvarivanje ciljeva Strategije, te da otvara nove perspektive za unapređenje stanja u oblasti invaliditeta i osigura puno ućešće svi nadležnih aktera. U tom smislu stvoreni su institucionalni mehanizmi koji opravdavaju očekivanja da će se okvir Politike u oblasti invalidnosti i ciljevi Strategije dostići, što će osigurati stvarnje optimalnih uvjeta za život sa preostalim potencijalima osoba sa invaliditetom i njihovu uključenost u sve tokove života.